

# **SZAKDOLGOZAT**

**Sztankó Lili Anna**  
**Gyógypedagógia szak**

**Kaposvár**

**2024**



**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem**

**Kaposvári Campus**

**Gyógypedagógia Szak**

**Zenés játékok beépítése a gyógypedagógiai munkába**

A logopédiai munka összekapcsolása a zenei tevékenységekkel

**Belső konzulens: Nagyné Árgány Brigitta**

adjunktus

**Készítette: Sztankó Lili Anna**

BSMN0T

nappali tagozat

**Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet**

**Kaposvár**

**2024**

## Tartalom

<b>1.Bevezetés</b> .....	2
1.1.Szakdolgozatom célja .....	2
1.2.Témaválasztásom indoklása .....	3
<b>2. Éneklés és a beszéd kapcsolata</b> .....	4
2.1. Az éneklési képesség fejlődése és a beszédfejlődés .....	4
2.2.Az éneklés és a beszéd egymáshoz való kapcsolódása .....	7
<b>3. Hasonlóságok az énektanításban és a logopédiai munkában</b> .....	8
3.1. Légzésszabályozás/helyes légzés kialakítás .....	9
3.2.Artikulációs mozgások ügyesítése: nyelv- és ajakmozgató és áll-ejtő gyakorlatok.....	11
<b>4. Zenei tevékenységek, aktivitások integrálása a logopédiai munkába</b> .....	12
4.1.A zene és éneklés szerepe a logopédiai terápiában .....	12
4.2. A zene beépülése a logopédiai terápiába .....	14
<b>5. Kutatás</b> .....	16
5.1. Választott módszer .....	16
5.2. Kutatási kérdések.....	16
5.3. A kutatás eredményeinek elemzése .....	17
5.4. A kutatás eredményeinek összegzése .....	28
5.5. Interjú logopédussal.....	29
5.6. A kutatás összegzése a kutatási kérdések mentén .....	31
<b>7. Zenés játékok gyűjteménye</b> .....	33
<b>8. Összegzés és további lehetséges kutatási irányok</b> .....	40
<b>9. Irodalomjegyzék</b> .....	43
<b>10. Mellékletek</b> .....	45
10.1. Kérdőív .....	45
10.2. Interjú szövege.....	48
10.3. Eredetiség nyilatkozat.....	51
10.4. Konzultációs nyilatkozat .....	52

# 1.Bevezetés

## 1.1.Szakdolgozatom célja

A zenei tevékenység aktív és passzív módon is hatással van az emberre. Az éneklés elősegíti a testi, lelki és szociális egészséget, valamint az e területeken való egyéni fejlődést. Ezen erős és sokrétű hatása miatt használják fejlesztő és gyógyító célra is. Az éneklés és zenélés kellemes érzést ad a tevékenységet végző személynek és segítségére lehet azoknak, akik tanulási nehézséggel, önkifejezési problémákkal, magatartási vagy kapcsolatteremtési nehézségekkel, gátlásossággal vagy figyelemzavarral küzdenek (Asztalos, 2022). A zene fontos szerepet játszik a pedagógiában, a gyógypedagógiában, így a logopédia területén is. A logopédia és a zenei tevékenység közötti kapcsolat régóta ismert és kutatott terület. Nagy hangsúlyt kap a két terület összekapcsolása, és az így létrejövő pozitív hatás, ami miatt beépíthető a terápiás munkába (Kenesei, 2017). A szakdolgozat célja ennek a kapcsolatnak a bemutatása és értékelése, azoknak a módszereknek az elemzése, amelyekkel a zene és a logopédia hatékonyan kiegészíthetik egymást a terápiás folyamat során. Célom a zene és az éneklés logopédiai munkába való integrálásának vizsgálata, amelynek keretében arra törekszem, hogy feltárjam, milyen módszerekkel és lehetőségekkel gazdagítható a logopédiai terápia a zenei elemek segítségével. A kutatás során kvalitatív és kvantitatív módszereket alkalmazva szeretném megismerni, hogy a logopédusok milyen tapasztalatokkal rendelkeznek a zene, az éneklés és a zenés játékok logopédiai terápiákban való alkalmazásáról. További célom egy olyan zenés játékokból álló gyűjtemény összeállítása, amely segítségemre lehet a jövőbeni munkám során a zenés játékok logopédiai terápiába történő integrálásához.

Dolgozatom tehát az éneklés és a beszéd kapcsolatát kutatja, figyelmet szentelve az énektanításban és logopédiai munkában megjelenő hasonlóságokra. Célom megtudni, hogyan lehet beépíteni a zenét és az éneklést a logopédiai munkába és milyen fejlesztő hatásai vannak a beszédet tekintve.

## **1.2. Témaválasztásom indoklása**

Az éneklés és a zene mindig kiemelt helyen volt az életemben, azon belül is a magyar folklór tetemes részét kiadó népdalok és népzene, amelyek kisiskolás korom óta a személyiségem fontos részét képezik. Az énekléshez és a zenéhez fűződő szeretetemet pedig kamatoztatnám a hivatásomban. Szakdolgozatomban azt a kérdéskört vizsgálom, hogyan fűzhető minél szorosabbra a logopédia és az ének-zene kapcsolata és milyen közös területei, elemei vannak. Azt már tudjuk, hogy több logopédiai terápiában alkalmazzák nagy sikerrel az ének-zenei megoldásokat. Ilyen például a dadogás terápiája, a hadarás terápia és a beszédindító terápia (Vassné, 2011). Szeretnék olyan valóban használható, konstruktív terápiás eljárásokat találni, melyeket sikerrel tudok használni a logopédiai munkámban. Szeretném, ha minél kiterjedtebb, minél komplexebb eszköztárral rendelkeznek az adott terápiákat tekintve, és ezeket alkalmazva hatékony és kompetens gyógypedagógus válna belőlem.

## **2. Éneklés és a beszéd kapcsolata**

### **2.1. Az éneklési képesség fejlődése és a beszédfejlődés**

Az éneklési készség és a beszédfejlődés szorosan összefügg a korai és a kisgyermekkorai fejlődésben. Az éneklésnek rengeteg pozitív hatása van a gyermekre és nagyban segíti a gyermekek vokális képességeinek fejlesztését, szókincsük bővítését, valamint artikulációs és motoros készségeik fejlesztését.

A csecsemőknek a szülő hangja és a saját hangjuk tapasztalása a legfontosabb hangélmény. Már ebben az időszakban kialakul a kommunikáció a hangokon keresztül az anya és a csecsemő között, még mielőtt megtanulna beszélni. Az ének és beszéd elkülönülése a csecsemők hangadásában általában egy éves kor körül következik be, az éneklés pedig először hangokkal való játékként van jelen. A kora gyermekkorban (3-4 hónapos kortól) a kisgyermek hangi kommunikációjában négyféle melódiakontúrt lehet azonosítani, melyek függnek az életkortól és a szituációs körülményektől: ereszkedő, emelkedő-ereszkedő, emelkedő és komplex, emelkedő és ereszkedő ismétlődve. A csecsemők nonverbális kommunikációjuk során felhasználják a hangszínt, hangmagasságot, hanglejtést, hangerőt és a tempót, amelyek egyben a zene kifejezőeszközei is (Gembris, 2006, Asztalos, 2015).

A gyerekek a hangjukkal való játékkal fedezik fel hangjuk kifejező erejét, hatását és lehetőségeit, amely leginkább a 12-18 hónapos kor között a jellemző. Az éneklés és a gögicselés már megkülönböztethető 18 hónapos korban és a második életévben a gyerekek már egyszerű dalokat is tudnak énekelni. Ahogy tanulnak énekelni, csökken a spontán gögicselés és a hangközök egyre inkább hasonlítanak a diatonikus hangsor hangközeire. Az éneklés játékos és élvezetes tevékenységbe vonja be a kisgyerekeket, ami motiváltabbá teheti a gyermeket a hangadásra és az önkifejezés e formájára. Miközben a kisgyerekek dalokat énekelnek, új szavakat és hangokat tanulnak, gyakorolják azok kiejtését és az artikulációt. Próbálgatják, ízlelgetik anyanyelvük hangjait. Ez segíthet nekik a helyes artikuláció elsajátításában és a beszédflowékonyság helyes kivitelezésében.

A zenei képességek fejlődése szempontjából a kisiskoláskor előtti időszak a legfontosabb, amely három és hat éves kor közé esik. Ebben az időszakban erősödnek a gyerekek zenei képességei, mint például a hangmagasság érzékelése, a ritmikai képességek, a hangterjedelem és az éneklés minősége. Nehézséget okoz nekik egy lélegzetnél tovább tartani a tempót. Három éves kortól kezdve egyre jobban sikerül már elénekelni egy dalt hallás után. Ötéves korban a legtöbb

alapvető pszichomotoros mintázat kialakul, ami fontos alapot jelent a zenei motoros képességek fejlődéséhez (Asztalos, 2015).

Az iskolába lépés pozitív hatással van a zenei fejlődésre. A hangmagasság-összehasonlítás pontosabb lesz, valamint fejlődik a tonalitásérzékelés. A gyerekek öt-hét éves korukra képesek a különböző zenei jelenségek megfigyelésére, köszönhetően a szelektív és irányított hallási képességeik kifejlődésének, valamint a figyelemi időtartam növekedésének. Az éneklési képességek fejlődni kezdenek az intonáció és a hangterjedelem tekintetében. A gyerekek 6-7 éves korukra alkalmassá válnak egy hallás után tanult dal helyes eléneklésére. Hét évesen a gyerekek már képesek zenei egységbe sorolni az adott motívumokat és megértik a metrikai jellemzőket, azonban további fejlesztés szükséges. Hét-nyolc évesen a gyermekek ritmus- és éneklési képessége elérheti a nem zenész egyénekben mérhető felnőtt szintet, zenei képzés hiányában ezen képességek kis mértékben változnak az évek alatt. Az éneklési képesség spontán fejlődése nyolcéves kor körül véget ér. Általában a gyerekek erre a korra alkalmassá válnak egy dal pontos eléneklésére. További zenei instrukciók, gyakorlás – tehát zenetanulás, zenei képességek további tudatos, célzott fejlesztése - nélkül az éneklési képesség ezen a szinten reked felnőtt korra is. A nem zenész felnőttek éneklési képessége nem különbözik a nyolc évesektől (Gembris, 2006). Az éneklési képesség a későbbiekben a zenei, kognitív és az észlelési képességek, valamint a hangképző szervek finommozgási mechanizmusának fejlődésével tökéletesedik. A gyerekek kezdetben a dallam vázat tanulják meg, majd fokozatosan finomítják az egyes hangmagasságokat és hangközöket. Az idő előrehaladtával egyre több apró részletet tudnak észrevenni a zenében. A serdülőkor kezdetén bekövetkező intellektuális fejlődés hatással van a zenei kreativitás és a vokális kifejezés fejlődésére. A zenei tevékenységben való részvétel a serdülőkorban jelentős hatással van a zenei képességek további fejlődésére.

A beszéd örökölhetősége évtizedeken át vitatott kérdés volt, azonban ma már minden tudomány elismeri ennek létezését. Az öröklött tényezők elsősorban az anatómiai felépítést és bizonyos testi és lelki hajlamokat foglalják magukba, amelyek hatással vannak a beszéd egyéni kialakítására. A gége porcainak méretei, az arc és fej üregeinek mérete, alakja és viszonylagos nagysága örökölhető és ezek mind befolyásolják a hangadás jellegét. A hangszín és a hang ereje pedig a toldalékcső arányaitól, az üregek egymás közti arányaitól függ. Az öröklött készségek mellett a környezet is fontos szerepet játszik a beszéd fejlődésében. A gyermeket körülvevő hangok és beszéd már újszülött kortól hatással vannak rá. A csecsemők már hallják a környezetükből

érkező hangokat még mielőtt elkezdenének beszélni. Ezek a hangok alakítják ki a csecsemők hangérzetét, ami eleinte passzív, majd aktív lesz. A csecsemők a beszéd hangjait, szavait, mondatbeli összefüggéseit és ritmusát készen kapják, első hangjai és szavai még nem jelentenek teljes értelemben beszédet. Az első hónapokban a csecsemők a beszéd szerveik egyszerű technikai funkcióival gyakorolják a hallott beszédhangokat. A felnőttektől és a környezettől tanulják a hangokat és az intonációt és bár a szavak eleinte csak hangingerként hatnak rájuk, már felfogják a hallott beszéd különböző jegyeit még mielőtt a legkönnyebb szavakat is kimondanák. Az első hangok a csecsemőknél általában az érzelmi megnyilvánulások (kiáltás, sírás), aztán a kellemes érzésekhez kapcsolódó enyhe, alacsony intenzitású hangok következnek, ezt követően (harmadik, negyedik hónaptól) már szótagokat mondanak. Ezt nevezzük gagyogásnak, gógicselésnek. Egy csecsemő pár hónapos korában nem tudatosan figyeli a beszéd hangszínét és ritmusát, inkább csak passzívan hallgatja azokat. Először a magánhangzókat próbálja utánozni, de ezek még nem számítanak beszédhangoknak, csak egyszerű hangoknak. Az első felkiáltások már hasonlítanak egy-egy nyelv magánhangzójára. Az ezt követően megjelenő hangok a zárhangok, amik már kifogástalan beszédhangok. Az időbeli sorrend, amelyben a mássalhangzók kialakulnak, az ajkhangokkal kezdődik, majd fokozatosan halad a szájüreg belsőbb részei felé. A korai gyermekkori beszédfejlődéshez fontos szerep hárul a gyermek környezetére, a családra, a nevelőre és a pedagógusra. A gyermek minél több beszédet hall, annál nagyobb lesz az ösztönzés arra, hogy saját beszédét gyakorolja. A jól artikulált, helyesen képzett szöveg segítséget nyújt a helyes és logikus gondolkodás fejlődésében. Az óvodában magasabb szinten fejlődik tovább a beszéd, az óvodai ének segítséget nyújt ebben. Az iskolai tanítás szintén segít a helyes beszéd kialakításában. A csecsemőkortól kezdve az iskoláskor befejezéséig a gondozónők, óvónők, tanítók és tanárok beszédnevelő munkáját fontos, hogy a családi környezet is támogassa. Az a környezet, ahol a gyermek a legtöbb időt tölti, nagy hatást gyakorol beszédfejlődésére. Mivel a gyermek még nem rendelkezik teljesen kialakult fogalmi gondolkodással, ezért elsősorban az anyanyelvének szavait a hangzásuk alapján tanulja meg. Ezért különösen fontos, hogy a környezetben helyesen beszéljenek, hiszen ez befolyásolja a gyermek beszédének kialakulását. A családtagoknak aktívan be kell vonniuk a gyermeket a beszélgetésekbe és lehetőséget kell adniuk arra, hogy gyakorolja a beszédet. Az tehát elmondható, hogy az éneklés értékes eszköz lehet a korai gyermekkori fejlődés elősegítésében, valamint a beszéd- és nyelvi készségek fejlesztésében, amelyet érdemes fejleszteni és ápolni a későbbiekben is (Fischer, 1966).



## **2.2. Az éneklés és a beszéd egymáshoz való kapcsolódása**

Az emberi kommunikációs eszközrendszer fontos elemei a zene és a beszéd. Az ember hallási rendszere felkészült a zenei és nyelvi információk érzékelésére, feldolgozására. Az agyműködés és a zene kapcsolatát már az 1990-es évek közepén felfedezték. Az eredmények azt sejtették, hogy a zene befolyásolhatja a kognitív és szenzomotoros folyamatokat. A zene és a beszéd közös jellemzője, hogy fontos információkat közölnek és meghatározott struktúrával rendelkeznek.

A beszéd alapvető építőelemei a beszédhangok, melyek létrejöttéhez a beszédszervek összehangolt munkája szükséges. A beszédhangok változatosságát az egyéni kiejtési variációk és a fonetikai környezet okozhatják. A zene legkisebb egységei a zenei hangok, amelyekből értelmes egységek állíthatók össze, hasonlóan a beszédhangokhoz. A zenei észlelés a hangok számos jellemzőjén alapul, mint például a hangmagasság, az időtartam, a hangerő és a hangsín (Janurik et al., 2018). Ezek az elemek fontosak a beszédhangok észlelésében is. A zene és a nyelv szorosan összefügg egymással, amit bizonyít, hogy a csecsemők nyelvelsajátítása során inkább zenei jellemzők jelennek meg. A gögicsélés tartalmaz zenei elemeket, jellemzők rá az ismétlések, magas hangok, lassú tempó, széles lassú hangmagasság-kontúrok, és fönt-lent mintázatok (Janurik et al., 2018). A prozódia zeneisége figyelhető meg abban, ahogy a csecsemők képesek akár öt-hat alapvető mondatot formálni, ugyanazt a szótagot, csak eltérő hangmagasságon, hanglejtéssel, hosszal és hangerővel kiejtve (Asztalos, 2015). A nyelv és a zene szoros kapcsolatát mutatja, hogy a zenetanulás nem csak a zenei képességeket, hanem a nyelvi képességeket is fejleszti. A hangmagasság megkülönböztetése alapvető elemét képezi a zenei észlelésnek, mely fontos információt hordoz a nyelvi észlelés számára is. A hangmagasság észlelése és a nyelvi prozódia jobb megértése között erős összefüggést lehet kimutatni, azok a személyek, akik zenei képzettséggel rendelkeznek, hatékonyabban tudják azonosítani a hanglejtéshez kötődő információkat. A zenei érzékelés számos kognitív képességgel kapcsolódik össze, amelyek a fonéma- és fonológiai tudatosságban is szerepet kapnak. A zenei oktatásnak köszönhetően javulhat az érzékenység az érzelmekre, amelyeket a beszéd prozódíája közvetít (Thompson et al., 2004).

Több kutatás is bizonyította, hogy a zenei fejlesztés hatására szignifikáns mértékben növekedhet a szókincs (Janurik et al., 2018). Bizonyítható, hogy a zeneoktatás és a fejlettebb rövid távú verbális memória között összefüggés van (Janurik et al., 2018).

### **3. Hasonlóságok az énektanításban és a logopédiai munkában**

Az éneklési készség formálódása, fejlesztése csakugyan, mint a logopédiai fejlesztés nagyban épít az utánzásra. Kihaszználja a gyermek ösztönös vágyát az utánzásra, a felnőtt minta másolására. Így logopédusként és énektanárként is a helyes és a pontos példa adása az elsődleges. Ahhoz, hogy az utánzás pontos legyen, ép hallószervekre és pontos hallásképzetre van szükség, valamint a hangszálak kontrollálására és helyes mechanizmusra. E kettő elem eredményeként jön létre a tiszta hang és énekhang (Forrai, 1974).

Szakedolgozatom ezen részében párhuzamba állítom az énektanítást és a logopédiai fejlesztést. Közös pontokat keresek, amelyek összekötik e két területet. Közös pilléret, amelyek által érzékelhetővé válik, hogy bár a két terület más, mégis egy töről eredeztethető. Mikor felidéztem egy énekórát, és egy logopédiai foglalkozást, az első, ami rögtön feltűnt, az a bemelegítő gyakorlatok megjelenése. Ezek a gyakorlatok a hang- és beszédprodukciónak a javítására szolgálnak. Részleteiben pedig a hangtartomány, a hangmagasság, az intonáció és az artikuláció területeire fókuszálnak, valamint motiváló és hangulatjavító funkciójuk is van. Mind az énektanítás, mind a logopédiai terápia egyénre szabott megközelítést alkalmaz a hang- és beszédproblémák kezelésében. Ez magában foglalja a gyakorlatok és technikák személyre szabottságát az egyének sajátos igényeihez való alkalmazkodást, valamint az egyéni fejlesztési terv kidolgozását.

A két terület mindegyike nagyfokú monitorozást használ, melynek része a visszacsatolás és az önellenőrzés használata. Ezzel segíti az egyéneket hang- és beszédprodukciónak a javításában. Itt gondolhatunk például a hangfelvételek meghallgatására vagy vizuális visszacsatolási eszközök használatára, képekre, videókra, vagy a beszédminták megfigyelésére. A terápiákon és az énekórákon is olyan szakértő szemek és fülek pásztázzák a tanulót, akik a mögöttes problémákat, felmerülő nehézségeket vagy eltéréseket is képesek észrevenni. Olyan jelekre gondolok, amelyek hatással lehetnek a hang- és beszédprodukciónak. Olyan problémák, mint a kóros izomfeszültség, a hangszálcsomók, anatómiai eltérések, elváltozások, módosulások, amelyek akár foniátriai vagy fül-orr-gégészeti kezelést is igényelhetnek. Az előzőleg említett szempontok után részletesebben szeretnék kitérni a relevánsabb hasonlóságokra. Ilyen a légzésszabályozás és helyes légzés kialakítása, az artikulációs mozgások ügyesítése és a hallási differenciálás. Az alábbiakban ezeket taglalom. Fontos megemlítenem, hogy ugyan a két területnek vannak közös metszetei, mégis külön szakma és tudományterület az énektanítás és a logopédia. Mindkét terület egyedi

megközelítésekkel és képzési követelményekkel rendelkeznek, amelyeknek összemossa nem kívánatos és nem is céloz.

### **3.1. Légzésszabályozás/helyes légzés kialakítás**

Mind az énektanítás, mind a logopédiai terápia magában foglalja a helyes légzésszabályozás elsajátítását, amely arra szolgál, hogy megtanítsa a tanulókat, hogyan használják hatékonyan a lélegzetüket a hangképzés és a hang tisztaságának támogatására. Ez olyan gyakorlatokat jelent, amelyek javítják a légzésszabályozást, például a rekeszizom légzést vagy a helyes levegőbeosztást beszéd és éneklés közben. Ez javíthatja beszédminőséget, csökkentheti a dadogást vagy más beszéd-folyamatossági problémát (Montágh et al., 2018).

Mielőtt a helyes beszédlégzés kialakítására térnénk, fontos megemlíteni a légzésszabályozás fontosságát és fajtáit. A légzésnek két fajtája jellemző az emberekre. Egyik fajtája az élettani légzés, ami már a fejlődés során kialakul, így azt tanítani nem szükséges. Ennek szerepe a gázcsera megvalósulása, az élet fenntartása. Amivel azonban mind a logopédusoknak, mind az énektanároknak foglalkoznia kell, az a beszédlégzés. A beszédlégzés a folyamatos kilégzéssel szolgáltatja az energiát a hang képzéséhez. Fontos különbség a két légzéstípus között, hogy amíg az élettani légzés az agyi feldolgozás irányító- és szabályozó mechanizmusai által jön létre, addig a beszédlégzés szabályozható, tudatosabb cselekvés. Természetesen vannak ösztönös részei, ám az, hogy hogyan gazdálkodunk a levegőnkkel, egy adott egység kiejtéséhez mennyi kapacitás kell, az tanulható, kontrollálható folyamat. Szintén különbség, hogy amíg az élettani légzés során a be és a kilégzés egy egységnyi idő alatt történik, a beszédlégzésre a rövid belégzés és hosszú kilégzés jellemző, amelynek aránya 1:5, 1:8 között változik, a kimondott szavak, mondatok hosszától függően. Az egyik legfontosabb különbség tehát, hogy a beszédlégzés során a levegővétel folyamatát igyekezzük minél rövidebbre szabni, hogy az a folyamatos beszédet ne akassza meg, így az orron és a szájon egyidejűleg valósul meg, míg az élettani légzés csak az orron keresztül (Montágh et al., 2018).

*Mikor és milyen esetekben sérülhet a beszédlégzés?*

Logopédusként és énektanárként is igen fontos, hogy tisztában legyünk a pácienseink kórelőzményével. A beszédlégzés helyes alkalmazása gyakran problémát okozhat az akadályozott beszédfejlődésű gyermekeknél, a dadogó és a hadaró gyermekeknél, valamint a szájpadhasadékos gyermekeknél. Az ő esetükben különösen fontos a helyes légzéstechnika elsajátítása, amelyre igen nagy hangsúlyt kell fektetni. A dadogók esetében a belégzés és a kilégzés teljes rendezetlensége

jelentkezik. A dadogó görcei szaggatottá teszik beszédét, így a levegő útja is akadályozott. A nyílt orrhangzós páciensek esetében a levegővel való gazdálkodás szinte lehetetlen, hiszen a levegő nagy része az orrüregbe kerül és így távozik. A levegővel való gazdálkodás hatalmas erőfeszítésekbe kerül, nagy izommunkát igénylő feladat számukra. A felsorolt eseteken kívül légzési problémát okozhatnak a különféle bénulások akár a tüdőben, akár a gégen vagy annak környékén. A különböző területeken fellépő bénulás más és más típusú beszéd- és légzési problémákat szül. Közös jellemző azonban, hogy a bénulás következtében a légvétel nehézkes, kóros, és erőtlen (Montágh et al., 2018).

Tehát a fent említett esetekben mindenképpen, de az énektanári munka során is elengedhetetlen, hogy a hozzánk járó gyermekeknek és felnőtteknek is a helyes légzéstechnika legyen az első, amit tanítunk (Kelemen, 2018).

*Hogyan történik maga a tanítás? Mi az elsajátítás helyes folyamata?*

Mindkét terület nagy hangsúlyt fektet a helyes légzésre, a hangképzés technikáira, az intonációra és az artikulációra. Az énektanítás és a logopédiai munka során is fontos az egyéni igények és képességek figyelembevétele, valamint az állandó visszajelzés és javítás. A legjobb megoldás az, ha a gyermekeket rekeszlégzésre tanítjuk (mély légzés), mivel ez biztosítja a legnagyobb mennyiségű levegő beáramlását, ami lehetővé teszi a tüdő teljes kitöltését. Rekeszlégzés során a hasi izmokat és a rekeszizmot használjuk, ami hatékonyabb és energiatakarékosabb légzési módszer, mint a mellkasi légzés. Segít a jobb hangképzésben. A rekeszlégzés során az izmok rugalmasan maradnak, a gége pedig anélkül dolgozik, hogy megerőltetésnek lenne kitéve. Éneklés és beszéd szempontjából is ez a legkedvezőbb légzéstechnika, mivel biztosítja a nyugodt, biztonságos és erős hangzást. Énektanítás és a beszédfejlesztés során is fontos a helyes légzés elsajátítását célzó gyakorlatok végzése. A légzőgyakorlatok olyan tevékenységek, amelyek segítenek az embernek hatékonyabban használni a tüdejét és javítani a légzőrendszer teljesítményét. Különböző légzőgyakorlatok léteznek. Például a kilégzés során különböző hangzókat hozhatunk létre, melyeket a gyermekek játékosan sajátíthatnak el, például: Kígyó hangját utánozva sziszeghetünk (sz); A fák susogását idézve suttoghatunk (s); A mozdony hangját utánozva sípolhatunk (s); A mérges kiscica hangját utánozva fújhatunk (f) stb. A testtartás fontos eleme az éneklésnek, mivel hatással van a légzésre, hangképzésre. Éneklés közben ajánlott az egyenes testtartás, amelynek alapja a laza, könnyed és feszültségmentes test és az egyenes hát. Az egyenes testtartás biztosítja, hogy a légzőizmok megfelelően működjenek, így a tüdő maximális

kapacitással dolgozhat. Ennek érdekében fontos az énektanítás során már a kezdetekben elsajátítani a megfelelő testtartást (Kelemen, 2018). A logopédiai terápiák esetében a helyes beszédleégzés elsajátításakor először is szükséges elmagyarázni, hogy mi a különbség a beszéd- és élettani léégzés között. Fontos, hogy a beszédleégzéshez nyugodt és laza testtartás kell. Kialakítható kis terpeszben állva, az élettani léégzéshez kapcsolódó mozgás megfigyelésével, ezt követően pedig hangadással kilégzéskor, például sóhajtással, sziszegéssel, fújjással, zümmögéssel. A logopédiai terápiák során a diagnózis függvényében végeznek fúvó- és szívó gyakorlatokat, orr és szájlégzés differenciáló gyakorlatokat. (Montágh et al., 2018)

Az megfelelő testtartás tehát kulcsfontosságú az énekléshez és a helyes beszéd kialakításában is. Ennek oka, hogy közvetlen hatással van a léégzésre és a hangképzésre, amelyek alapvetők a tiszta hang kialakításához.

### **3.2. Artikulációs mozgások ügyesítése: nyelv- és ajakmozgató és áll-ejtő gyakorlatok**

Az énekléshez kapcsolódóan hasznos lehet olyan gyakorlatokat végezni, amelyek javítják a nyelv- és ajakmozgást, valamint az áll helyes pozícióját. Ezek az egyszerű, játékos gyakorlatok jó hangulatot teremtenek az órákon, és elősegítik a tanulók száj- és nyelvtudatosságának fejlesztését (Szabó, 2015). Ezen gyakorlatok megjelennek a logopédiai foglalkozásokon is. Például az alábbi gyakorlatok végezhetők mind a logopédiai foglalkozásokon, mind az énekórákon: nyelvgyakorlatok szájtéren belül vagy azon kívül végzett gyakorlatok, nyelvnyújtás fokozódó tempóban, a nyelvheggyel fogsor, ajak körbejárása, a nyelv fel-le mozgatása, jobbra-balra mozgatása (jobb szájjugból a bal szájjugba), fogak végignyalása, nyelv orr felé nyújtása, állcsúcs irányába nyújtás, kanálnyelv, nyelvhinta, vitorlanyelv stb. Ajakmozgató gyakorlatok során széles mosolyt követően csücsörítünk, majd csücsörítve körző mozdulatokat végezhetünk, jobbra-balra, illetve fel-le mozgathatjuk csücsörítve, gyermekekkel esetleg „puszit” is küldhetünk a tükör irányába. Logopédiai terápiák során ez kiegészülhet hangadással is: izolált hangokkal, két vagy három hang összekapcsolásával. Kisebb gyermekek esetében állatok, járművek hangjainak utánzása tárgyakkal vagy képekkel is elvégezhető. Állejtő gyakorlatok során az állunkat ejtegetjük. Állejtésnél mindig figyelembe kell venni, hogy az lazán és erőlködés nélkül történjen, függőleges mozgatással (Fischer, 1966). A megfelelő hangképzés, a helyes nyelv- és álltartás nem csak biztosítja a szöveg érthetőségét és a zenei folyamatosságot, hanem a tiszta intonálást is elősegíti.

Az éneklés szépségét és a szöveg érthetőségét a helyes hangzóformálás minősége határozza meg. Mivel az éneklés főként magánhangzókon valósul meg, nagyon fontos, hogy ezeket megfelelően formáljuk és jól artikuláljuk. A mássalhangzók helyes formálása és összekapcsolása az érthető beszéd és az éneklés előfeltétele. Az alapozó szakaszban játékosan tanítják meg a gyermekeknek a magán- és mássalhangzók helyes formálását. Kis szövegeken keresztül fejlesztik az éneklés mellett a tiszta beszédet is (Kelemen, 2018).

## **4. Zenei tevékenységek, aktivitások integrálása a logopédiai munkába**

A logopédiai terápia számos különböző eszközt és módszert használ a beszéd-, nyelv- és kommunikációs készségek fejlesztésére. Az egyik hatékony és sokoldalú módszertan, amelyet egyre gyakrabban alkalmaznak a terápiában, a zene és az éneklés (Groß et al., 2010). A zene és éneklés integrálása a logopédiai munkába olyan terápiás megközelítést jelent, amely kreatív és motiváló módon segíti a gyermekek fejlődését. A zenei elemek hozzáadása változatossá, érdekessé és a gyerekek számára csábítóvá teszi a terápiás folyamatot. Fontos szerepet játszhatnak a hangképzés, ritmusérzék, kommunikációs készségek és az érzelmi fejlődés területén. A zenei nevelés célkitűzése, hogy fejlessze az egyén személyiségét az értelmi, emocionális és jellemnevelés által (Pethő et al., 2018). Ebben a fejezetben vizsgálni fogom a logopédiai munkába bevonható zenés játékok különböző típusait, valamint azt, hogyan lehet ezeket hatékonyan alkalmazni a terápiás gyakorlatban.

### **4.1. A zene és éneklés szerepe a logopédiai terápiában**

A ritmusgyakorlatok, az éneklés, a hangszeres játékok, zenehallgatás alkalmazása megvalósul a logopédiai terápiában.

**A ritmusgyakorlatok:** A ritmus kulcsfontosságú eleme életünknek. Hatással van mindennapjainkra, testünk működésére, mozgásunkra, beszédünkre. A ritmusgyakorlatok olyan technikák, amelyek a ritmusokat és más zenei elemeket integrálnak a logopédiai munkába a beszéd és kommunikációs készségek fejlesztése érdekében. A gyermek a ritmusos minták vagy ütemek követésével ritmikus ütések és kopogásokat végezhet, például a kezekkel vagy lábakkal, ami segíthet a ritmusérzék fejlesztésében. A zenei játékok és gyakorlatok olyan játékos tevékenységek, amelyekbe beépülnek a ritmusok és a zenei elemek, például a ritmusos játékok, melyekben a

gyermeknek követnie kell a zenei ritmusokat, vagy a hangszerekkel végzett ritmikus gyakorlatokat végeznie (Pethő et al., 2018). A gyermek beszédképességének és kognitív képességeinek fejlesztéséhez fontos a logikai szabályok megértése és azoknak a gyakorlatban való alkalmazása, amely hozzájárul egy meghatározott ritmus megalkotásához. Ez a ritmus lehet akár zenei vagy hangalapú sorrend vagy akár vizuális sorozat formájában is megjelenhet. Ezek a ritmikus tevékenységek nemcsak a beszédfejlődést segítik elő, hanem az olvasásra való felkészülés szempontjából is alapvető fontosságúak. A ritmusérzék fejlesztése gyakran történik hangszeres kísérettel, ahol kiemelten hasznosak a „percussion”-szerű eszközök, illetve azok az ütőhangszerek is, amelyeket akár maga a gyermek is készíthet. Mozgásos tevékenységekkel kombinált versek és énekek rendszeres bevonása is jelentősen hozzájárulhat a fejlődéshez (Ványi és Róth, 2008).

A ritmusgyakorlatok kulcsszerepet játszanak a megfelelő beszédtempó kialakításában, és elősegítik az olvasásoktatást is, mivel a ritmusokat a szótagok hangoztatásával tesszük érzékelhetővé (Bácsi és Bagi, 2022).

**Az éneklés:** Az ismert dalok éneklése segíthet a gyermek hangképzésének és hanghordozásának fejlesztésében. Az éneklés közben fejlődik az artikuláció, gyakorolhatják a hangok helyes kiejtését. A dalszövegek tanulása segíthet a gyermek szókincsének bővítésében, valamint a beszédértés és a beszédtempó javításában. A dalszövegek elemzése segíthet a szavak és a mondatok megértésében, valamint fejleszti a nyelvi készségeket. A dalszövegek kiváló eszközök lehetnek, mivel segíthetnek a szókincs, a mondat struktúra és egyéb nyelvi mintázatok fejlesztésében (Pethő et al., 2018).

**Zenehallgatás:** A zenehallgatás és az ahhoz kapcsolódó tevékenységek értékes eszközök lehetnek a logopédiai terápiában. A zenehallgatás hatására a hallási figyelem fejlődik, ami a beszédtanulás alapját képezi. Ezen kívül relaxáló hatással bír, csökkentheti a stresszt, ami hozzájárulhat a terápia hatékonyabbá tételéhez, különösen olyan gyerekeknél, akik szorongást élnek meg a beszéddel kapcsolatban. A zenés-mozgásos gyakorlatokkal fejleszthetők a nagymozgások, illetve a ritmusérzék. Egy dal lejátszása alatt hagyni lehet, hogy a gyerekek ugráljanak vagy táncoljanak rá. Az ugrálás típusát előzetesen meghatározhatjuk vagy lehetőséget adhatunk a szabad mozgásra. A gyerekek választhatnak zenei eszközöket, amelyekkel kísérhetik a hallott zenét, mozgásukat, és énekelhetnek is (Marton et al., 2020).

**Fejlesztés hangszerekkel:** A hangszerekkel való fejlesztés azon kívül, hogy motiváló és élvezetes tevékenységet biztosít a gyerekek számára, több fejlesztő hatással is bír. Az auditív észlelés fejlesztése kulcsfontosságú a logopédiai terápiákban. A hanghallást, a hangra figyelést, a hangok

hallási differenciálását fejleszthetik hangszeres gyakorlatokkal is. Eleinte megfigyelhetik a hangszerek hangját (például: zongora, dob, triangulum, hegedű, furulya stb.). Ezt követően a hangszerek hangjának felismerésére, differenciálására irányuló feladatokat is csinálhatnak. A ritmusgyakorlatok végzésében is fontos szerepet kapnak a hangszerek. Ritmusokat hangszerekkel együtt is lekövethetik a gyerekek (Kisné & Sándor, 2020).

#### **4.2. A zene beépülése a logopédiai terápiába**

A foglalkozások elején használt zene segíthet a résztvevők hangulatának előkészítésében, ráhangolódásában a következő tevékenységekre. A zene által kialakított atmoszféra elősegíti a tanulási folyamatot és a nyitottságot. Az óra végén a lassú, nyugtató zene segít a résztvevőknek a relaxációban és a lecsendesedésben. Emellett, levezetésképpen zenei alapú játékos tevékenységeket is bevonhatunk, amelyek szórakoztató és kreatív módon segítenek az óra anyagának feldolgozásában. Ezáltal hozzájárul az óra hatékony és harmonikus befejezéséhez (Dombi et al., 2019).

A dadogásra jellemző a beszéd ritmusának és ütemének felbomlása, ezért fontos szerepet játszanak a terápiájában a ritmusgyakorlatok, zenei elemek, éneklés. Balás Eszter alkotta meg a dadogás komplex művészeti terápiás programját, amely az ének-zene, a mozgás és az ábrázolás hármas egységét követi. Helyet kapnak benne az éneklési készséget fejlesztő gyakorlatok, hallásfejlesztő gyakorlatok, ritmusgyakorlatok és lazító gyakorlatok zenére. A relaxáció elérése zenehallgatás gyakorlatával is lehetséges, amelynek során egy zene hallgatása közben nyugodt testhelyzetet vesznek fel a gyerekek, majd a zenelejátszás végeztével megbeszélhetik a hallgatás közbeni gondolataikat a foglalkozás lezárásaként. A relaxáció célja, hogy a dadogást jellemző feszültség és görcs mérséklődjön. A terápia részeként megjelenik a mozgás zenére. A komplex művészeti terápia, annak ellenére, hogy pszichoterápiás megközelítést alkalmaz, a logopédia területén belüli szakértelmet igényel és nem szükséges hozzá a pszichológia és logopédia terén egyaránt képzett szakember (Balás, 1990).

A hadarás kezelésében, hasonlóan a dadogás terápiájához, kiemelten fontos a ritmus korrekciója, mivel jellemző a ritmusérzék hiánya vagy gyenge ritmuskészség, ami például tánc, menetelés vagy a tornagyakorlatok végzésekor feltűnő. Sokan nem tudják megfelelően használni a zenei elemeket, mint a ritmust vagy a dallamot, viszont énekléskor az artikulációs pontatlanságok gyakran csökkennek. A mozgásos gyakorlatokat a terápiában, ahol csak lehetséges, ritmikus zenével kell ötvözni, kezdve az egyszerű, majd áttérve a változatos ritmusokra. A nagymozgások



fejlesztéséhez több szakértő is ajánlja a tánc beépítését a gyakorlatok közé. A hadarás terápiájának csakúgy, mint a legtöbb beszédkórkép terápiájának része a szókincs bővítése, ami elengedhetetlen a kommunikációs készségek átfogó javításához. Ebben a kontextusban az éneklés különösen értékes eszköznek bizonyul, mivel nem csupán a ritmusérzékét és a beszédtempót fejleszti, de egyúttal gazdagítja a szókészletet is (Vassné, 2011).

Az éneklés során a gyerekek új szavakat és kifejezéseket sajátíthatnak el játékos és élvezetes módon, amely hozzájárul az aktív szókincsük bővüléséhez. Ezért lehet hasznos az éneklés a megkésett/akadályozott beszédfejlődés és a pöszesség terápiájában is. Fejlődhet általa a beszédértés, beszédmotiváció (Groß et al., 2010). A megkésett/akadályozott beszédfejlődés terápiájának általános feladatát képezi a beszédkedv felkeltése. A motiválás hangadásra, utánzóképeség kialakítása a terápia alapozó szakaszának feladatai közé tartozik, amelyekre a zenés tevékenységek is kiválóan használhatók (Bittera és Juhász, 1997). A zenei eszközök olyan kommunikációs utakat biztosítanak, amelyek képesek kiegészíteni vagy helyettesíteni a verbális kifejezést, ezzel erősítve az információátadás hitelességét. Különösen a gyermekkorban kulcsfontosságú a kifejezőképesség fejlesztése és bővítése, amely folyamatban a zene, mint katalizátor működik. A zene által keltett érzelmek és a nonverbális kifejezési formák révén a gyerekek jobban tudnak kapcsolódni önmagukhoz és másokhoz. Gazdagítja a verbális és nonverbális kommunikációs képességeiket (Dombi et al., 2017). Nem csak a fonémahallást, akusztikus figyelmet, szókincset, kommunikációs készségeket javítja, hanem az artikulációt is. A terápiás folyamat során nem csak az artikulációs tisztaság elérését tartjuk szem előtt. Fontos, hogy a kapcsolódó tünetek megszüntetésére is törekedjünk és így egy átfogó fejlesztési stratégiát alkalmazzunk. Például a szociális készségeket is fejleszteni kell, amit a zenés játékok hatékonyan támogathatnak. Az éneklés cselekvéssel és táncal való összekapcsolása számos előnnyel jár, többek között segíti a ritmusérzék fejlesztését, valamint a dallamok és mozgások megjegyzésével és reprodukálásával javítja a munkamemóriát és a koncentrációs képességet (Vassné, 2011).

## **5. Kutatás**

### **5.1. Választott módszer**

A szakdolgozatom fő célja a zene és az éneklés logopédiai terápiákba történő integrálásának vizsgálata, amelyen belül arra kerestem a választ, hogy ezek a módszerek hogyan gazdagíthatják a terápiás folyamatot. A kutatásom során arra is kíváncsi voltam, hogy a logopédus szakemberek milyen tapasztalatokkal rendelkeznek a zenés tevékenységek logopédiai terápiába való beépítésével kapcsolatban. A kutatási célok elérése érdekében alkalmazott két kutatási módszer a kérdőíves felmérés és egy interjú készítése voltak. A kérdőíves módszert azért találtam hasznosnak, mert egy átfogó képet szerettem volna kapni az ország különböző pontjain dolgozó logopédusok véleményéről a témával kapcsolatban (a kérdőív kérdései a mellékletben találhatóak meg). Ez a módszer lehetővé tette számomra, hogy széles körben és rugalmasan gyűjtsék adatokat, mivel a válaszadók egyszerűen és kényelmesen, saját otthonukból tölthették ki a kérdőívet online. Az anonimitás biztosítása növelte a résztvevők hajlandóságát arra, hogy őszintén fejezzék ki véleményüket és tapasztalataikat a zene és éneklés logopédiai munkában való alkalmazásáról, ami elengedhetetlen volt a kutatási kérdések megválaszolásához. A módszer egy másik előnye, hogy idő- és költséghatékony. Az interjú kiváló eszköz a kutatásban, mivel lehetőséget teremt arra, hogy mélyebb betekintést nyerjünk az interjúalanyok személyes véleményébe, tapasztalataiba és motivációiba, amiket más kutatási technikákkal nehezebben lenne megismerni (az interjú kérdései a mellékletben találhatóak meg). Emellett a kutató rugalmasan igazíthatja a beszélgetés irányát.

### **5.2. Kutatási kérdések**

A kérdőívben több alapkérdést is tárgyalni kívántam, amelyek a logopédiai terápia zenei elemekkel történő gazdagításának gyakorlati megvalósítására vonatkoznak. Az elemzés során külön figyelmet fordítottam arra, hogy feltárjam, vajon a logopédusok milyen módon építik be a zenét, az éneklést és a zenés játékokat a terápiás munkájukba. Ezzel összefüggésben arra is kerestem a választ, hogy mely zenei tevékenységeket részesítik előnyben a szakemberek a fejlesztés során, és melyeket használják a leggyakrabban. Fontos kérdés volt számomra az is milyen pozitív hatásokat és visszajelzéseket tapasztaltak a gyermekek részéről a logopédusok, amikor ezeket a módszereket alkalmazták. Nem hagyhattam figyelmen kívül azt a kérdést sem, hogy vannak-e akadályok vagy kihívások, amelyekkel a szakemberek szembesülnek, amikor a zenei aktivitásokat integrálják a terápiás munkájukba.

Kutatásom során a kutatási kérdéseim a következők voltak:

K1: Mely zenei tevékenységeket részesítik előnyben a szakemberek a fejlesztés során, és melyeket használják a leggyakrabban?

K2: Milyen pozitív hatásokat és visszajelzéseket tapasztaltak a logopédusok a módszerek alkalmazása során?

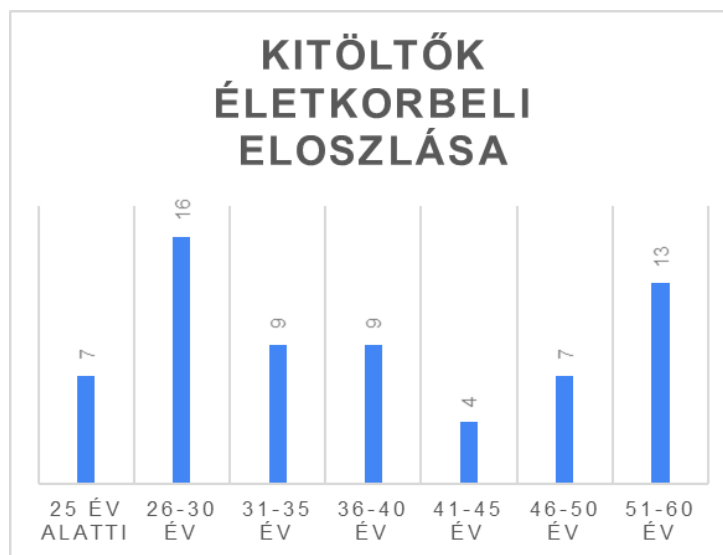
K3: Szembesülnek-e a szakemberek kihívásokkal a zenei aktivitások terápiába integrálása során?

K4: Milyen tapasztalatai vannak a logopédusoknak a zene logopédiai alkalmazására összpontosító továbbképzésekkel és workshopokkal kapcsolatban, és szeretnének-e a jövőben többet tanulni vagy több képzést kapni ezen a területen?

A kérdőívet a Google Űrlapok segítségével készítettem el, majd az adatokat Microsoft Excelbe importáltam. Az adatelemzést és a diagramok elkészítését ezen a platformon végeztem. Az adatokat kör-, oszlop- és sávdigramokon ábrázoltam.

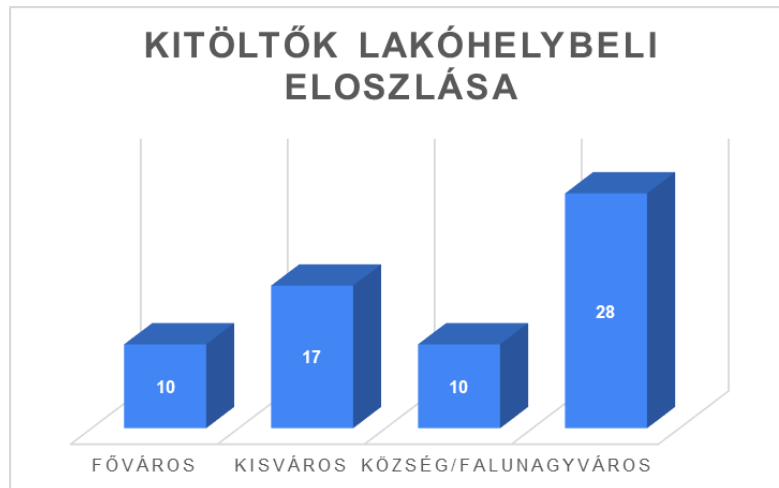
### 5.3. A kutatás eredményeinek elemzése

A kitöltők száma összesen 65 fő, melyből 2% (1 fő) férfi, és 98% (64 fő) nő. Életkorukat tekintve a kérdőívet leggyakrabban kitöltő korosztály a 26-30 év közötti csoportba esik.



1.számú ábra: Kiöltők életkorbeli eloszlása (n=65)  
Forrás: saját szerkesztés

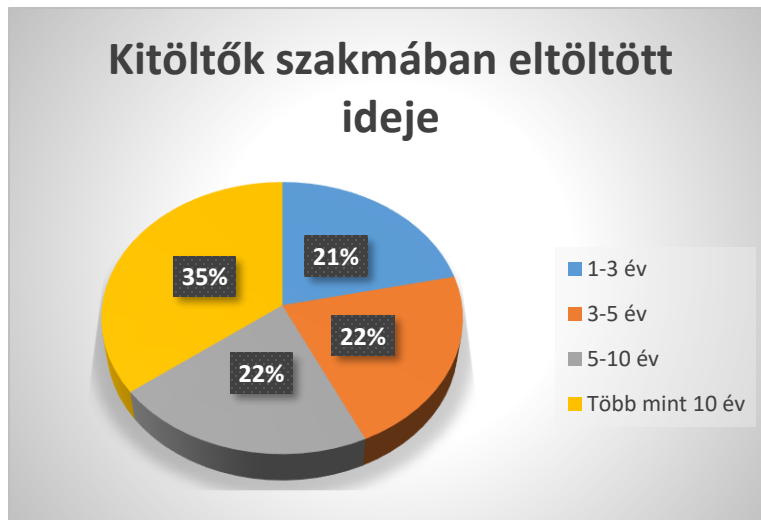
A 2. ábrán látható, hogy a válaszadók közül a legtöbben (28 fő) nagyvárosban élnek, majd őket követik a kisvárosi lakosok (17 fő), illetve tőlük lemaradva azonos számban következnek a fővárosi és a község/falu lakói (10-10 fő).



2. számú ábra: Kitöltők lakóhelybeli eloszlása (n=65)

Forrás: saját szerkesztés

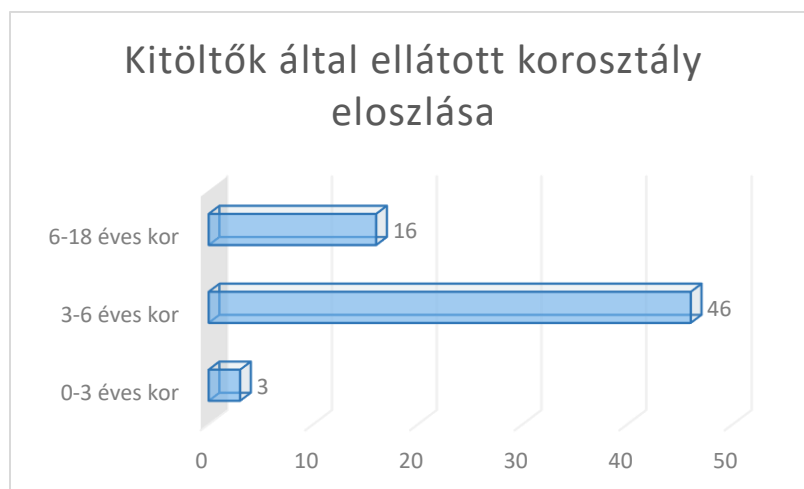
A 3. ábrán a kitöltők szakmában eltöltött idejének megoszlása látható. Az adatok szerint a válaszadók 35%-a töltött a szakmájában több mint 10 évet, ami a legnagyobb egyedi arány a diagramon, és azt jelenti, hogy a válaszadók között sok a tapasztalt szakember. A 5-10 évet szakmában eltöltöttek aránya 22%, ami hasonló a 3-5 év közötti szakmai tapasztalattal rendelkezők 22%-os arányához. Az 1-3 éves tapasztalattal rendelkezők kisebb részt képviselnek, ők a kitöltők 21%-át teszik ki. Ez az eloszlás azt mutatja, hogy a kitöltők között jelen vannak mind a kezdő, mind a több évtizedes tapasztalattal rendelkező szakemberek.



3. számú ábra: Kitöltők szakmában eltöltött ideje (n=65)

Forrás: saját szerkesztés

A 4. számú ábra a kitöltők által ellátott korosztály eloszlását mutatja. Az ábrán három különböző korcsoportot látunk: 0-3 éves, 3-6 éves, és 6-18 éves korosztályokat. Az adatok szerint a legtöbb válaszadó, 46 fő, a 3-6 éves korcsoporttal foglalkozik. A következő leggyakoribb korcsoport, amellyel foglalkoznak, a 6-18 évesek, 16 fővel. A legkevesebb válaszadó, csupán 3 fő, a 0-3 éves korcsoporttal foglalkozik. A kitöltők többsége tehát az óvodáskorú gyermekekkel foglalkozik és lényegesen kevesebben vannak azok, akik a korai fejlesztés területén vagy az iskoláskorú gyermekekkel dolgoznak. A 3-6 éves korosztály dominanciája azt is jelezheti, hogy a kérdőív ezt a korcsoportot érintő intézményekben vagy szolgáltatásokban dolgozó személyekhez jutott el leginkább.



4. számú ábra: Kitöltők által ellátott korosztály eloszlása (n=65)

Forrás: saját szerkesztés

Az 5. számú ábra az énekes, zenés játékok beépítésének gyakoriságát mutatja a kitöltők körében. Az ábrán három válaszlehetőség látható arra a kérdésre, hogy a válaszadók milyen gyakran alkalmazzák ezeket a módszereket. A legnagyobb részt, azaz 49%-ot azok a kitöltők teszik ki, akik csak néha, ha alkalmasnak tartják, akkor építik be ezeket a játékokat a foglalkozásokba. Majdnem ugyanilyen magas az aránya (48%) azoknak a válaszadóknak, akik rendszeresen alkalmazzák az énekes, zenés játékokat. A legkisebb csoportot az ezen tevékenységeket nem alkalmazók képezik, csupán 3%-kal. Az adatok alapján elmondható, hogy a kitöltők nagy többsége hasznosítja az énekes, zenés játékokat a gyakorlatban, legyen szó rendszeres vagy alkalmankénti használatról. A rendszeres és alkalmankénti alkalmazók magas aránya azt jelzi, hogy ezek a módszerek fontos szerepet játszanak a kitöltők tevékenységi körében. A nem alkalmazók rendkívül kis részesedése pedig azt jelzi, hogy ezek a módszerek általánosan elfogadottak és használtak.

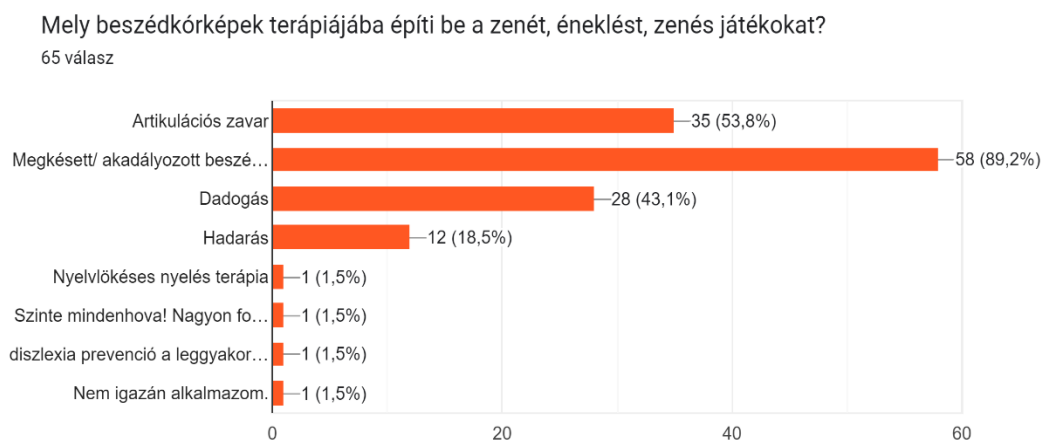


5. számú ábra: Énekes, zenés játékok beépítésének gyakorisága (n=65)

Forrás: saját szerkesztés

A 6. számú ábra azt mutatja, hogy a válaszadók mely beszédkórképek terápiájába építik be a zenés tevékenységeket. Az ábrán szereplő válaszlehetőségek közül a "Mégkésett/akadályozott beszédfejlődés" kapta a legtöbb választ, 58 személy (89,2%) jelölte meg ezt az opciót. A második legtöbb választ az "Artikulációs zavar" kategória kapta, 35 válaszadó (53,8%) szerint ezen a területen is hasznosak ezek a módszerek. A "Dadogás" beszédkórképet 28 kitöltő (43,1%) választotta. A "Hadarás" terápiáját nézve 12 válaszadó (18,5%) integrálja a zenei aktivitásokat. 1 fő (1,5 %) jelezte, hogy szinte minden beszédkórkép terápiájába beépíti, hiszen nagyon fontosnak

tartja a zenei elemek jelenlétét. A grafikon alján található kisebb százalékos arányokról elmondható, hogy vannak, akik a "Nyelvlökéses nyelés terápiáján", a " Diszlexia prevención" vagy szinte minden terápián alkalmazzák ezen tevékenységeket. Az utóbbi válaszok mind csak 1-1 válaszadótól (1,5%) érkeztek. 1 fő (1,5 %) jelezte, hogy nem alkalmazza ezen tevékenységeket a foglalkozások során. Összességében az ábra azt mutatja, hogy a zene és az éneklés beépítése a terápiás gyakorlatba különösen népszerű a megkésett beszédfejlődéssel és az artikulációs zavarral foglalkozó szakemberek körében.



6. számú ábra: Mely beszédzavarok terápiájába építi be a zenét, éneklést, zenés játékokat? (n=65)

Forrás: saját szerkesztés

A 7. ábra a zenés tevékenységek alkalmazásának gyakoriságát ábrázolja. A diagram négy különböző kategóriát tartalmaz: "Hetente egyszer", "Hetente többször", "Minden foglalkozás alkalmával" és "Ritkábban, mint hetente egyszer". A "Hetente többször" kategória kapta a legtöbb választ, 32 fő válaszolt így, ami a legnagyobb arányt jelenti az adatok között. Ez azt mutatja, hogy a válaszadók többsége gyakran alkalmazza a zenét a tevékenysége során. A "Hetente egyszer" kategóriát 11 fő jelölte, míg a "Minden foglalkozás alkalmával" gyakoriságot 8 fő jelölte, ami arra utal, hogy ezek a válaszadók rendkívül következetesen integrálják a zenés aktivitásokat a munkájukba. A "Ritkábban, mint hetente egyszer" kategóriában 14 fő válaszolt, ami arra utalhat, hogy ez a csoport alkalmanként, de nem rendszeresen használja a zenei elemeket.

A zenés tevékenységek terápiában való alkalmazásának gyakoriságára vonatkozó adatok azt mutatják, hogy ezek a módszerek széles körben elfogadottak és alkalmazottak a válaszadók körében. A "Hetente többször" kategória dominanciája rávilágít arra, hogy ezeknek a

tevékenységeknek kiemelkedő helye van sok szakember gyakorlatában, mint rendszeres eszköz a terápiás tevékenységek során.



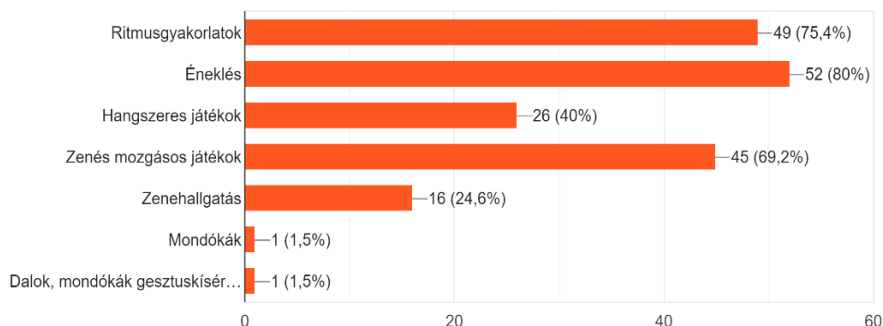
7. számú ábra: Zene és éneklés alkalmazásának gyakorisága (n=65)  
 Forrás: saját szerkesztés

A 8. számú ábra a zenei aktivitások különböző formáinak alkalmazási gyakoriságát mutatja a fejlesztés során. Az ábrán több kategória látható: Ritmusgyakorlatok, éneklés, hangszeres játékok, zenés-mozgásos játékok, zenehallgatás, mondókák. Az éneklés a leggyakrabban használt módszer, 52 válaszadó (80%) alkalmazza ezt a fejlesztés során, ez a legmagasabb arány a válaszadók között. A ritmusgyakorlatokat 49 válaszadó (75,4%) használja, ami szintén magas gyakoriságú alkalmazást jelöl. A zenés-mozgásos játékok is jelentős népszerűséggel bírnak, 45 válaszadó (69,2%) szerint ez is gyakran előfordul a fejlesztések során. Hangszeres játékokat 26 válaszadó (40%) alkalmaz, míg a zenehallgatást 16 válaszadó (24,6%) említette. Az „egyéb” kategóriába kitöltők által leírható elemek: a mondókák és a mondókák gesztusokkal, mindkettőt csak 1-1 válaszadó (1,5%) jelölte meg. Az ábra azt mutatja, hogy az éneklés, a ritmusgyakorlatok és a zenei mozgásos játékok kiemelkedően népszerű zenei tevékenységek a fejlesztés során. A hangszeres játékok és a zenehallgatás kevésbé gyakoriak, de jelentős szerepet kapnak. Ezek az eredmények azt sugallják, hogy a fejlesztő foglalkozásokban a zenei aktivitások széles spektruma használható, de vannak kiemelkedően népszerű módszerek, amelyek valószínűleg a célzott fejlesztési területeken mutatnak nagyobb hatékonyságot.



A zenei aktivitások mely formáját alkalmazza leggyakrabban a fejlesztés során?

65 válasz



8. számú ábra: A zenei aktivitások mely formáját alkalmazza leggyakrabban a fejlesztés során? (n=65)

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőívben feltettem egy kifejtendő kérdést a szakembereknek arról, hogy milyen előnyöket látnak a zenei tevékenységek alkalmazásában a logopédiai terápiában? A kérdés célja az volt, hogy feltárja a logopédus szakemberek tapasztalatait és véleményét a zenei tevékenységek alkalmazásának előnyeiről a terápiás munkájukban. Erre a kérdésre összesen 65 válasz érkezett, melyek közül sok hasonlított egymáshoz, vagy éppen ugyanazt tükrözték. A válaszadók többsége kiemelte a zenés játékok és feladatok motiváló hatását (14 válasz), valamint a leggyakrabban említett előnyök a ritmusérzék (15 válasz), szókincs (12 válasz), memória (4 válasz), auditív észlelés (9 válasz) és a figyelem (8 válasz) fejlődése. Néhányan hozzátették, hogy a zenés tevékenységek fejlesztik a nagymozgásokat (2 válasz), a mozgás-beszéd integrációt (1 válasz), a koordinációt (3 válasz) és a nyelvi fejlődést (2 válasz) is. Ezen felül a zenei aktivitások hozzájárulnak a foglalkozásokra való ráhangolódáshoz (3 válasz), felkeltik a figyelmet (5 válasz), színesítik az órákat (2 válasz) és segítik a feszültségoldást (4 válasz). Egy válaszadó külön kiemelte az éneklés fontosságát, mint természetes módszert, amely ösztönzi a gyerekeket az utánzásra és ismétlésre, ezáltal támogatja a beszédtanulási folyamatot.

A válaszok alapján elmondható, hogy a zenei tevékenységek számos területen fejlesztő hatással bírnak. Különösen hasznosak lehetnek a megkésett beszédfejlődés terápiája esetén, ahol a gyermekdalok és népdalok éneklése hozzájárulhat a beszédkedv felkeltéséhez. Fokozzák a foglalkozásokon való részvételt és az aktív bevonódást. Pozitívan befolyásolhatja a terápiás környezetet és a gyermek hangulatát a módszerek alkalmazása.

A kérdőívben egy olyan kérdést is feltettem, amely arra irányult, hogy a résztvevőknek vannak-e tapasztalataik olyan konkrét esetekkel vagy példákkal, amikor a zene, éneklés és zenés játékok különösen hatékonyak bizonyultak a logopédiai terápiában. A kérdésre 65 válaszból 12 személy állítása szerint nem volt olyan eset, akinél tapasztalták volna, hogy a zene, éneklés, zenés játékok különösen hatékonyak voltak. Többen voltak, akik nem konkrét esetekről írtak, hanem általánosságban fogalmazták meg a módszer hasznát például a nem beszélő és megkésett beszédfejlődésű gyermekek esetében adott motivációt a beszédhez az éneklés (11 válasz). Mások a dadogókat említették meg, amikor a gyerekek zene hatására relaxált állapotba kerülnek (6 válasz). Az alábbiakban öt olyan választ emelek ki, amelyek szakemberek által tapasztalt esetek voltak:

1. „Gyermek utánzása kezdődött a mozgásos mondóka mozgásainak utánzásával.”
2. „Volt olyan nyelvi késéses tanítványom, ahol a dallam hamarabb megjelent, mint a szavak. A dallam hívta elő a szavakat.”
3. „Volt rá példa, hogy a figyelem és magatartászavaros gyermeknek szinte csak a zene ragadta meg a figyelmét, így levezető játéknak éneklést szoktam alkalmazni az esetében. A zene bizonyult ingergazdag élménynek a foglalkozás végén, amire tudott koncentrálni.”
4. „Igen, volt egy eset, amikor egy 6 éves kislány, aki a szociális interakciókban nehézségekkel küzdött, különösen nyitottá vált a zene és az éneklés által.”
5. „Nemcsak, hogy javult a beszéd-készsége egy kisfiúnak, de az önbizalma is megnőtt, ahogy egyre többet tudott kifejezni magából zenén keresztül.”

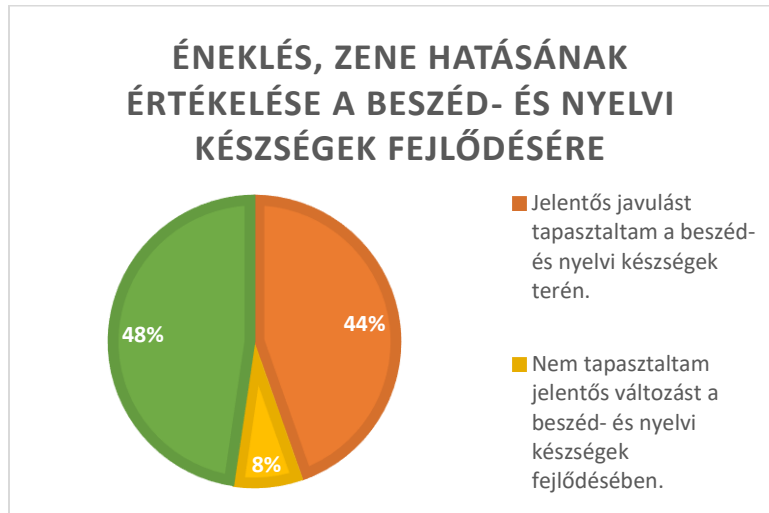
A kitöltők további válaszait összesítve elmondható, hogy a zene és a zenés tevékenységek számos terápiás helyzetben nyújtottak értékes segítséget. Segítették a terápia kezdeti feszültségének oldását (1 válasz), motivációt adtak a beszédhez (11 válasz), és pozitív hatással voltak a dadogó gyermekek felszabadultságára (6 válasz). A válaszadók szerint ezek a módszerek különösen hatékonyak bizonyultak a stresszoldásban (2 válasz), a terápia egyhangúságának megelőzésében (1 válasz). A zene különösen hasznosnak bizonyult a figyelem felkeltésében és fenntartásában (2 válasz). A kérdőív válaszaiban említett esetekben pozitív eredmények születtek, ami alátámasztja a zenei tevékenységek logopédiai terápiában való alkalmazásának jelentőségét.

A 9. számú ábra a zenés tevékenységek beszéd- és nyelvi készségekre gyakorolt hatásának értékelését mutatja be százalékos megoszlásban. Az diagram szerint:

- A megkérdezettek 44%-a tapasztalt jelentős javulást a beszéd- és nyelvi készségek terén.
- A résztvevők 48%-a némi javulást észlelt a beszéd- és nyelvi készségek fejlődésében.

- Mindössze 8% nem tapasztalt jelentős változást a beszéd- és nyelvi készségek területén.

Ez rámutat arra, hogy bár a zenei elemek bizonyos esetekben hatékonyan hozzájárulhatnak a fejlődéshez, nem minden esetben biztosítanak általánosan észlelhető előnyöket.



9. számú ábra: Éneklés, zene hatásának értékelése a beszéd-és nyelvi készségek fejlődésére (n=65)

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőívben feltettem egy kérdést azzal kapcsolatban, hogy tapasztaltak-e a szakemberek bármilyen kihívást a zenei tevékenységek alkalmazásával kapcsolatban?

A kérdésre összesen 65 válasz érkezett, melyek közül 40 válaszadó jelezte, hogy nem tapasztalt nehézségeket a zenei tevékenységek alkalmazása során és pozitívan nyilatkoztak a zenei tevékenységek alkalmazásáról, jelezve, hogy ezek a módszerek szerves részét képezik munkájuknak és személyes életüknek is. 25 személy jelzett felmerülő nehézségekről, kihívásokról. Egy szakember jelezte, hogy szembesül azzal a kihívással, hogy megtalálja a minden gyermek számára megfelelő zenei tevékenységet, különösen a nagyobb csoportokban. A terápiás helyiségek kis mérete is problémát jelenthet az énekes-mozgásos játékok lebonyolítására (3 válasz). Néhány gyermek vonakodhat a résztvételtől, van aki nem szeret énekelni, nem érzi magát kényelmesen éneklés, zenélés vagy zenehallgatás közben, ami akadályozhatja a zenei tevékenységek alkalmazását (5 válasz). Továbbá problémát jelent egyes szakembereknél a saját énekhangjukkal szembeni vagy a zenei képességeikkel kapcsolatos bizonytalanság (6 válasz). Többen említették a zenéléshez használatos eszközök árát, méretét és azok tárolását vagy szállítását mint nehézség forrásai, különösen az utazó logopédiai ellátásban dolgozók számára (4 válasz). Volt, aki a szülők ellenállását tapasztalta olyan csoportokban, ahol ők is jelen vannak a terápia során (1 válasz). Néhány gyermek nehezen követi a mozgással kísért ritmikai elemeket (2 válasz) és előfordulhat az

is, hogy a zene vagy az éneklés feszültséget okoz a szorongó gyermekekben (2 válasz). Egy szakember említette, hogy nehéz elkerülni, hogy a zene ne váljon zajjá (ritmizáláskor például a csörgővel).

Az adatok alapján megállapítható, hogy bár néhány logopédus kihívásokkal szembesül a zenei tevékenységek terápiás alkalmazása során, ezek a problémák csak egy kisebb réteget érintenek.

A 10. számú diagram a gyermekek visszajelzéseit mutatja a zenei aktivitásokkal kapcsolatban. A diagram négy különböző típusú visszajelzési kategóriát ábrázol:

- "Vegyes visszajelzések": 6 visszajelzés,
- "Pozitív visszajelzések": 31 visszajelzés,
- "Nem kapok visszajelzést": 1 visszajelzés,
- "Nagyon pozitív visszajelzések": 27 visszajelzés.

Az adatokból arra következtethetünk, hogy a gyermekek többségétől pozitív vagy nagyon pozitív visszajelzések érkeztek a zenei aktivitásokkal kapcsolatban, összesen 58 pozitív jelzéssel. Ez alapján úgy tűnik, hogy a zenei tevékenységek általában jól fogadottak a gyermekek körében és hatékonyan járulnak hozzá a gyermekek fejlesztéséhez.

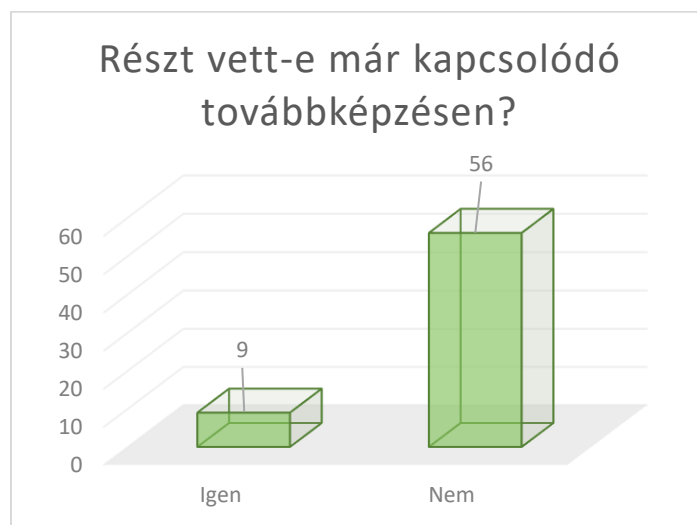


10. számú ábra: Gyermekek visszajelzései a zenei aktivitással kapcsolatban (n=65)

Forrás: saját szerkesztés

A 11. ábra megjeleníti a válaszadók számát, akik részt vettek már olyan továbbképzésen vagy workshopon, amely a zene logopédiai alkalmazására összpontosított. Az "Igen" választ adók száma 9, míg a "Nem" választ adóké 56. Ez alapján a diagram szemlélteti, hogy a megkérdezettek többsége nem vett részt az említett továbbképzéseken. Az adatokból azt lehet levonni, hogy a

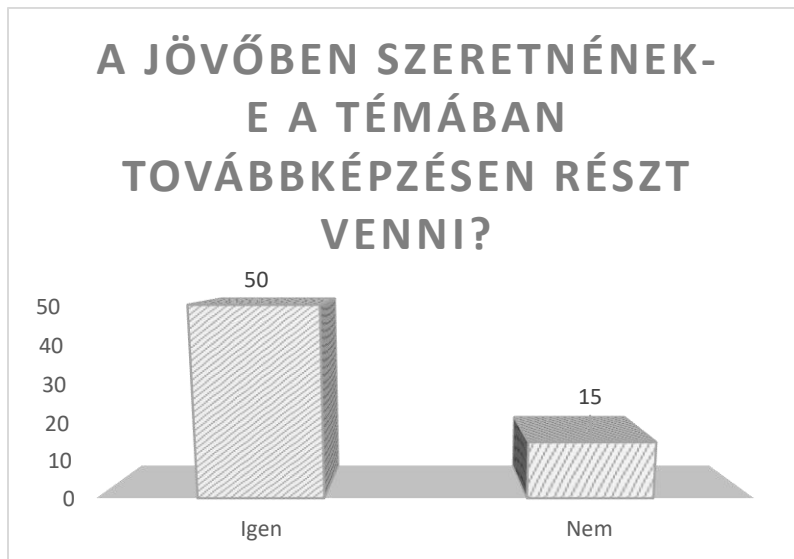
továbbképzés részvételi aránya alacsony a válaszadók körében. Lehet, hogy ez arra utal, hogy kevés a lehetőség a továbbképzésre vagy az, hogy a szakemberek nem érzik szükségét a további képzéseknek. Lehetséges, hogy a továbbképzések nem elérhetők vagy nem megfelelően kommunikáltak a célközönség felé.



11. számú ábra: Résztt vett-e már kapcsolódó továbbképzésen? (n=65)

Forrás: saját szerkesztés

A 12. ábra azt szemlélteti, hogy a válaszadók hányan szeretnék a jövőben az adott témában továbbképzésen részt venni. Az "Igen" választ 50 személy adta meg, míg a "Nem" választ csak 15 személy jelölte. Tehát jelentős érdeklődés mutatkozik a továbbképzések iránt a jövőben. A válaszadók többsége pozitívan áll a témával kapcsolatos tudásbővítés lehetőségéhez, ami arra utal, hogy a szakemberek nyitottak az új ismeretek elsajátítására, és érdekli őket a szakmai fejlődés. A viszonylag kis számú "Nem" választ adók csoportja jelzi, hogy van egy kevesebb résztvevő, aki talán már rendelkezik a szükséges ismeretekkel vagy más okok miatt nem látja szükségesnek a továbbképzést.



12.számú ábra: A jövőben szeretnék-e a témában továbbképzésen részt venni? (n=65)

Forrás: saját szerkesztés

Az általam készített kérdőív utolsó kérdése a következő volt, hogy "Van-e bármilyen további megjegyzése vagy tapasztalata, amit szeretne megosztani a zene logopédiai alkalmazásával kapcsolatban?". Összesen 9 válasz érkezett a kérdésre. A kapott válaszok közül kiemelek néhányat:

1. „Gyermek életkorától, személyiségétől is függ, mennyire fogékony a zene fogadására.”
2. „Tomatis tréningen vettem részt. Ezen tapasztalataim alapján jószívvel ajánlom sok esetben.”
3. „Az oktatásban is több hangsúlyt kellene fektetni ennek az eszköznek a foglalkozásokba történő beillesztésére.”
4. „Minden órán van helye és szerepe!”
5. „Érdekelnének az ilyen jellegű továbbképzések! Tapasztalatom pedig, hogy rendkívül pozitívan hat a zene mindenki lelkére, tanulására.”

#### **5.4. A kutatás eredményeinek összegzése**

A kutatás eredményei világos képet adnak a zenei tevékenységek logopédiai alkalmazásának hatékonyságáról és gyakoriságáról. Az éneklés, ritmusgyakorlatok és a zenés-mozgásos játékok különösen népszerűek és gyakran használtak a logopédusok körében, leginkább a megkésett beszédfejlődés és az artikulációs zavar terápiája esetén. Ezek a módszerek nem csak javítják a beszédkézséget és a szociális interakciókat, hanem motiváló hatásuk is van, ami fokozza a terápiás foglalkozásokon való részvételt. A válaszadók által észlelt zenés tevékenységek pozitív hatásai

között szerepel a verbális memória javulása, a szókincs bővülése, a ritmusérzék, valamint a finom- és nagymotoros készségek fejlődése. Emellett a zene nyugtató és stresszcsökkentő hatásai is előnyösek, különösen a dadogó és hadaró gyerekeknél. A zenei aktivitások továbbá javítják az auditív figyelmet és az auditív észlelést, ami kulcsfontosságú a logopédiai fejlesztésben. Azonban a kutatás rávilágított néhány kihívásra is, amelyekkel a szakemberek szembesülnek a zenei tevékenységek foglalkozásokba integrálása során. Ide tartozik például a logopédus szakemberek zenei képzettségének hiánya, a terápiás helyiségek nem megfelelő mérete vagy bizonyos eszközök költségei és szállítási nehézségei. A képzésekkel kapcsolatos adatok alapján kevés logopédus vett részt eddig zenei továbbképzéseken, de jelentős érdeklődés mutatkozik a jövőbeli képzések iránt. Ez arra utal, hogy a logopédusok nyitottak az új ismeretek elsajátítására és a szakmai fejlődésre ezen a területen.

Összességében elmondható, hogy a zenei tevékenységek széleskörűen alkalmazhatóak és számos előnnyel rendelkeznek a logopédiai terápiákba építve.

### **5.5. Interjú logopédussal**

Az interjú használata a zenei tevékenység logopédiai terápiába való bépítésének kutatásához megfelelő módszernek bizonyul, mivel az interjú lehetőséget nyújt arra, hogy a logopédus elmagyarázza a gondolatait, tapasztalatait és szakmai gyakorlatát a zene alkalmazásával kapcsolatban. Betekintést nyerhetek ezen módszer segítségével abba, hogyan alkalmazza a zenét egy régóta a pályán lévő logopédus és milyen fejlesztő hatást érhet el vele. A szakember megoszthat akár konkrét eseteket, példákat a zenei elemekkel ellátott logopédiai terápia sikerességéről, ezzel megválaszolva a kérdéseimet a kutatásomhoz. A logopédus bemutathatja a saját háttérét, képzettségét és azokat a tényezőket, amelyek arra készítették, hogy beépítsen zenei elemeket a munkájába. Az interjú során rugalmas lehetek és kérdéseket tehetek fel. A logopédus tapasztalatain és véleményén keresztül informálódhatok arról, hogyan lehet a zenét hatékonyan beépíteni a logopédiai foglalkozásokba és ezáltal alátámaszthatom kutatási kérdéseimet példákkal.

Az interjúm kevert típusú volt, amely nyitott kérdésekre épült és összesen 10 kérdésből állt (Az interjú kérdései és a válaszok a mellékletben található). Az interjúkérdéseket úgy állítottam össze, hogy azok segítségével válaszokat kaphassak a kutatási kérdéseimre. Az feltett kérdések célja volt, hogy megismerjem a logopédus személyes motivációit, tapasztalatait és nézőpontját a témával kapcsolatban. Az interjú személyesen zajlott, a beszélgetést rögzítettem, hogy biztosítsam

az információk pontos dokumentálását a későbbi elemzéshez. Az interjú barátságos és kellemes légkörben zajlott, a beszélgetés gördülékenyen haladt. Az interjú alanya olyan logopédus, aki jelentős tapasztalattal rendelkezik a logopédiai terápia terén és alkalmazza a zenei tevékenységeket a terápiás munkájában, ezen kívül rendelkezik zenei ismeretekkel is. Ezen indokok miatt relevánsnak tartottam a véleményét a kutatásomhoz. Az interjút 2023. májusában készítettem, egy EGYMI utazó logopédiai hálózatában dolgozó logopédussal. Három általános iskola és két gimnázium tartozik az ellátásához. Olyan sajátos nevelési igényű gyermekeket fejleszt, akik integráltan, többségi iskolába járnak. Artikulációs zavar terápiáját, komplex nyelvi fejlesztést, diszlexia reedukációt és dadogás terápiát tart.

A logopédus által adott válaszok és tapasztalatok alapján összegezhetjük a kutatási kérdésekre adott választ. A logopédus az interjú során elmondta, hogy már az egyetemi éve alatt kapcsolódott össze a zene és a logopédia az életében. Ekkor figyelte meg szakmai gyakorlata során mentor pedagógusait zenét alkalmazni a terápiában. Így ő is elkezdte használni ezeket a módszereket a tanítása során. Az éneklés és a zene beillesztése a terápiaiba azért vált fontossá számára, mert ezek jó eszközök a gyerekekkel való kapcsolatteremtésre és a fejlesztésre is. A csoportos éneklés és az egyéb zenei tevékenységek elősegítik a szociális interakciókat, önbizalmat építenek. Fontosnak tartja az artikuláció fejlesztéséhez, nyelvi készségek, figyelem és ritmus fejlesztéshez, illetve az auditív ingerek feldolgozásának fejlesztéséhez. A terápiás órák elején akár artikulációs ügyességi feladatként szerepelhet, de az éneklés remek feszültségoldó is. A logopédus kiemelte, hogy a leghatékonyabb fejlődést a dadogás és a beszédindítás területén érheti el az éneklés bevonásával. Az interjú során továbbá kiderült, hogy az éneket az összes terápiaiba igyekszik beépíteni, de a mérték eltérő lehet. Példaként a dadogásterápiát említette, amiben nagy szerepet játszik az ének, kezdve a lazítógyakorlattal, hangringatással a dúdoló feladatokkal, ritmusgyakorlatokkal és a beszéd zenei elemeinek gyakorlásával, mint például a beszédritmus, hangsúly, hanglejtés, hangerő. A dadogás terápiájában az éneklés önbizalomerősítő szerepet is betölt, mivel a gyermek az éneklés alatt nem dadog. Ez egy olyan erős pozitív visszacsatolás a gyermek számára, ami nem csak az énekpet erősíti, de magabiztosságot is ad. Korábban a megkésett beszédfejlődés terápiájában is gyakran alkalmazta az éneket, különösen a gyermekdalok segítségével és minden esetben társított mellé mozgást, cselekvéssort. Az éneklést a gyakorlatok során összekötötte mozgással akár a padon, hintában, kúszás/mászás közben. A beszédindítás területén az éneklés segít a beszéd és az anyanyelv megszerettetésében és a közlésvágy



kiváltásában. Ez egy olyan jó közös élmény a gyermekkel, amihez ő maga is szívesen csatlakozik, így vehető rá a beszédre az éneklés által. Ebben segít tehát az éneklés. A logopédus elmondta, hogy mi alapján választ dalokat a gyermekekhez és a terápiákhoz. Például beszédindítás esetén, mivel egészen kis gyermekekkel foglalkozott, Forrai Katalin könyveit használta, melyek szerinte a legjobbak a korosztály számára. Az Ének a bölcsődében és Ének az óvodában köteteket preferálta. Véleménye szerint nagy segítséget ad, hiszen a legtöbb játékhoz tartozik játékleírás is. A megkésett beszédfejlődés terápiája során a 3-4-5 éves gyermekek számára az Ének az óvodában kötetből vagy a Törzsök Béla által írt Zenehallgatás az óvodában kötetből választhatók egyszerűbb, kis hangterjedelmű népdalok, melyek hasznosak lehetnek ezen célra. Dadogás terápiát jelenleg gimnazista diákoknak tart, akik nagyon szívesen énekelnek. A tanórákon a hangringatás, hangmagasság-változtatás, hangerő-gyakorlatok és a népdalok éneklése történik az Ő esetükben. A népdalokat Gróh Ilona Ringató könyveiből veszi vagy a Fölszállott a páva énekeskönyvből. Az interjú során a logopédus beszélt arról, hogyan használja a zenét a logopédiai terápiában. Megemlítette, hogy az éneklés és a zene számos terápiai területen használható, mint például a dadogás terápiájában és a megkésett beszédfejlődés kezelésében, de ő igyekszik a legtöbb terápiaiba beépíteni. Az éneklésnek pozitív hatása van a gyerekek önbizalmára és a beszédfejlődésére. A logopédus személyes tapasztalatai alapján elmondta, hogy az éneklés és a zenés tevékenységek szerves részét képezik a terápiai óráinak.

Összegzésül, az interjú alapján megállapíthatjuk, hogy a zene és az éneklés segíthet a terápia hatékonyságának növelésében. A logopédus tapasztalatai és példái azt mutatják, hogy a zene sokféle területen alkalmazható és pozitív hatással lehet a gyerekek kommunikációs készségeire, illetve önbizalmára. A szakember beszámolt arról, hogy a gyerekek részéről pozitív visszajelzéseket kapott a zenei tevékenységek alkalmazása során. Elmondta, hogy milyen zenés tevékenységeket alkalmaz a munkájában. A szakember több olyan forrást is megemlített, amelyekből inspirációt merít az énekléssel egybekötött tevékenységeihez. Ezek a könyvek számomra is hasznosak lehetnek a jövőben, ezért nagyon hálás vagyok az ajánlásokért.

## **5.6. A kutatás összegzése a kutatási kérdések mentén**

A logopédus szakemberek által a leggyakrabban használt zenés tevékenységek az éneklés, a ritmusgyakorlatok és a zenés-mozgásos játékok. A gyerekek részéről döntően pozitív visszajelzéseket kapnak a szakemberek a zenei tevékenységek alkalmazása során. A logopédusok

által tapasztalt pozitív hatások között kiemelkedik a módszerek önbizalom-erősítő hatása, a beszéd és az anyanyelv szeretetének kialakításának segítése, valamint a közlésvágy felkeltése a gyerekekben. A zenés aktivitások nem csak a beszédképességet és a szociális interakciókat fejlesztik, hanem motiváló hatásúak. A logopédusok által észlelt egyéb pozitív hatások között szerepel a verbális memória javulása, a szókincs bővülése, a ritmusérzék fejlődése, valamint a finom- és nagymotoros készségek fejlődése. Továbbá a zene nyugtató és stresszcsökkentő hatásai is előnyösnek bizonyulnak. A zenés tevékenységek javítják az auditív figyelmet és észlelést, ami kulcsfontosságú a logopédiai fejlesztés szempontjából. Előfordulhat, hogy ezen tevékenységek bevonása a logopédiai terápiába kihívásokkal járhat. Vannak olyan kliensek, akik ellenállnak az éneklésnek és nem hajlandók részt venni ebben a tevékenységben. Ilyen helyzetekben a logopédusnak tiszteletben kell tartania a kliens komfortérzetét és preferenciáit. Másik gyakori probléma lehet a terápiás helyiségek kis mérete, amely korlátozhatja az zenés-mozgásos játékok lebonyolítását, hiszen ezek gyakran nagyobb teret igényelnek. Emellett egyes szakemberek bizonytalanságot érezhetnek saját énekhangjukkal vagy zenei képességeikkel kapcsolatban, ami akadályozhatja őket az éneklés és más zenei aktivitások alkalmazásában. Továbbá, a zenei eszközök ára, mérete, tárolása és szállítása is nehézséget jelenthet, különösen azok számára, akik utazó logopédiai ellátásban vesznek részt. Ezek a tényezők nehezíthetik a zene bevonását a logopédiai terápiákba. A válaszadók nagy része nem vett részt a zene logopédiai alkalmazására összpontosító továbbképzésen. Ennek ellenére érdeklődés mutatkozik a témában, hiszen a válaszadók többsége szeretne a jövőben továbbképzéseken részt venni.

## 7. Zenés játékok gyűjteménye

A logopédiai terápiában kreatív és hatékony eszközök lehetnek a zenés játékok, amelyek szórakoztató módon segíthetnek a különböző beszéd- és nyelvi nehézségekkel küzdő gyermekek fejlesztésében. Jelen fejezet röviden bemutatja a különböző zenés játékokat, amelyeket beépíthetünk a logopédiai terápiákba. Nem csak a játékokat mutatom be, hanem kifejtem azokat a fejlesztési területeket is, amelyeket ezek a tevékenységek célzottan fejlesztenek.

### 1. Hangszerek hangjainak felismerése

A különféle hangszerekhez különböző mozgásformákat társítanak. A tanulók feladata a lassú futás, majd amikor hallják a síp hangját, megállnak, amikor megszólal a triangulum hangja, lehasalnak a földre és csörgő hangját hallva forognak egyet helyben, mielőtt folytatnák a futást. Fontos, hogy a pedagógus ügyeljen arra, hogy a tanulók ne lássák a megszólaltatott hangszereket. A gyakorlatot nehezíthetjük a hangszerek számának növelésével vagy hasonló hangú hangszerek bevonásával. További kihívást jelenthet, ha a tanulóknak nagyobb alapterületen kell mozogniuk (Hornichné, 2017).

**fejlesztési területek:** auditív figyelem, auditív észlelés, auditív differenciálás, koncentráció, nagymozgások, mozgáskoordináció, emlékezet

### 2. Hasonló hangzású és típusú hangszerek hangjainak felismerése

Ebben a játékban a gyermek szemét bekötik és figyelmesen hallgatja az előzőleg már bemutatott hangszerek hangjait. A cél, hogy a gyermek emlékezetére támaszkodva felismerje és megnevezze a hangszert, amelynek a hangját hallja. További kihívásként a gyermek feladata lehet megítélni, hogy a különböző hangszerek által kibocsátott hangok hangulatát vidámnak vagy szomorúnak érzékeli-e. A játékot tovább bonyolíthatja, hogy a gyermeknek koncertfelvétel alapján kell azonosítania a hangszereket pusztán a hallottak alapján, anélkül, hogy látná azokat. Ez egy magasabb szintű figyelem- és koncentrációigényes feladat (Hornichné, 2017).

**fejlesztési területek:** auditív figyelem, auditív észlelés, auditív differenciálás, koncentráció, emlékezet.

### 3. Hangszerrel vagy élő beszéddel való hangdifferenciálás

Ez a gyakorlat azzal indul, hogy a tanár először bemutatja a hangszereket és azok hangját, majd a diákok is kipróbálják azokat. Először a pedagógus, majd a gyerekek is megszólaltatják hangszereket hosszan, majd röviden. A feladat folytatható egy magánhangzó hosszú, majd rövid hangoztatásával. Mozgásokat is kapcsolhatunk a játékhoz. A gyerekek egymás mellett, egyenes

sorban állnak, közülük valaki rejtőzik egy hangszerrel a többi mögött. Amikor röviden szólaltatja meg a hangszert, helyben ugranak egyet a gyerekek, a hosszan hangoztatott hangnál pedig egy lépést tesznek előre. Ugyanez játszható magánhangzók hangoztatásával is (Hornichné, 2017).

**fejlesztési területek:** auditív figyelem, auditív észlelés, auditív differenciálás, nagymozgások, artikuláció, fonémaészlelés, fonématudatosság.

#### 4. Hóbortos méhkirálynő

A méhkirálynő énekével ösztönzi a többi méhet a munkára. A pedagógus kezdi a méhkirálynő szerepét a játékban, a gyereké a méhek szerepe. Ahogy a gyerekek megértik a játék szabályait, lehet cserélni a szerepeket. A méhkirálynő, ha normál hangon énekel, a méhek csendben sétálva munkálkodnak körülötte. Amikor hangosan énekel, a méhek felgyorsulva és szaladva kezdenek dolgozni. Az éneklés lehalkulásával a méhek leguggolva pihennek. A hangos-halk-normál hangon éneklést többször is lehet változtatni egy játék során. Ugyanezt a játékot lehet játszani gyors-normál-lassú tempóban is az éneklésnél (Hornichné, 2017).

**fejlesztési területek:** auditív figyelem, auditív észlelés, emlékezet, ritmusérzék, koncentráció, mozgáskoordináció, auditív differenciálás, éneklési készség.

#### 5. Hangszer-felelgető

A feladat lényege, hogy a gyermekeknek lehetőségük legyen kipróbálni hangszereket. A pedagógus hangszerrel megszólaltat egy ritmust, a gyerekeknek pedig egy másik hangszerrel utánozniuk kell azt. Használhatnak különböző dobokat, kasztanyettát, ritmusfát (Sapszon, 2013).

**fejlesztési területek:** auditív figyelem, auditív észlelés, emlékezet, ritmusérzék, koncentráció, finommotorika, szem-kéz koordináció, mozgáskoordináció.

#### 6. Szőlő-kirakó

A gyerekek ülnek egy körben. Feladatuk, hogy visszaénekeljenek egy rövid dallamot vagy a pedagógus által mutatott ritmust tapsolják vissza. Ha sikeresen megoldják a feladatot, zöld kis labdát kapnak, amit a játék végén szőlő formába rendeznek. Érdekes olyan dalt választani, ami a szürettel vagy a szőlővel kapcsolatos (Sapszon, 2013).

**fejlesztési területek:** éneklési készség, auditív figyelem, emlékezet, ritmusérzék, koncentráció, vizuális figyelem, formaészlelés.

#### 7. Játék a gyermekek tulajdonságaival

A pedagógus a gyerekekkel körben ül székeken vagy a szőnyegen. Egy gyermeket választ a pedagógus a csoportból magában és róla énekel valamit, például arról, milyen ruhát visel vagy

milyen jó szokása van. Ha valaki kitalálja, hogy kiről énekelt, ő következik, hogy énekeljen másról, miután visszaénekelte az előző dallamot (Sapszon, 2013).

**fejlesztési területek:** koncentráció, auditív figyelem, emlékezet, vizuális figyelem, éneklési készség, artikuláció, gondolkodás, megfigyelőkészség.

## **8. Zörejek, hangok meghallása**

A gyerekek lehunyják a szemüket, a pedagógus pedig hangokat mutat be valami mögül. Feladatuk kitalálni, hogy éppen minek a hangját hallják. Ezt a játékot kis hangszerekkel vagy más zajt keltő tárgyakkal (például zacskó, papír, kulcsok, tollak stb.) is lehet játszani. Lehetőség van arra is, hogy a környezetükben éppen hallott hangokra figyeljenek, mint például a szél suhogása, madarak csicsergése, esőcseppek hangja, város zaja stb (Sapszon, 2013).

**fejlesztési területek:** koncentráció, auditív figyelem, auditív észlelés, emlékezet, auditív differenciáló készség.

## **9. Lassabb-gyorsabb megfigyelése**

A zenehallgatás során a gyermekek elsősorban a zene tempójára koncentrálnak. Ha a zene lassú, például guggolhatnak, mintha csigák lennének. Amikor a zene gyorsabb tempóra vált, felállhatnak, mintha gyorsan szálló pillangót utánoznának (Sapszon, 2013).

**fejlesztési területek:** nagymozgások, mozgáskoordináció, koncentráció, auditív figyelem, auditív észlelés, emlékezet, auditív differenciáló készség.

## **10. Szöveg-memória**

A zene szövegére szükséges koncentrálni és figyelni az abban elhangzó szöveges részeket. Ez a típusú megfigyelő játék alkalmas különféle jeles napok vagy évszakokhoz kapcsolódó szokások megfigyelésére és bemutatására. Ideálisak ehhez a népdalok vagy a megzenésített gyermekversek. Például megfigyelhetik a gyerekek, hogy milyen gyümölcsöket említenek a dalban és elmondhatják, hogy közülük melyek az aktuálisan termő gyümölcsök, esetleg milyen madarak nevei hangzanak el a szövegben. A feladat nemcsak a megfigyelésre összpontosít, hanem memóriajátékként is szolgál, mivel a gyerekek csak a zene figyelmes meghallgatása után beszélnek meg az észlelt és megjegyzett részeket (Sapszon, 2013).

**fejlesztési területek:** szókincs, auditív figyelem, verbális emlékezet, koncentráció, rövidtávú memória, beszéd-készség, gondolkodás.

## **11. Hangszerfelismerés**

A zenehallgatás során arra kéri a pedagógus a gyerekeket, hogy jelezzék, amikor az általa előzetesen bemutatott hangszer megszólal a zenében. Ezt kézfelemeléssel vagy felállással tehetik meg.

**fejlesztési területek:** auditív észlelés, auditív figyelem, auditív differenciáló készség, vizuális figyelem, vizuális észlelés, koncentráció (Sapszon, 2013).

## **12. Magasabb-mélyebb hangú hangszertestvérek**

A cél az, hogy a gyermekek észrevegyék a nagyobb és a kisebb testű hangszerek közötti hangmagasság különbségét. Ehhez két különböző méretű hangszert használunk, például furulyát vagy dobokat, melyek hangját a pedagógus mutatja be nekik. A feladat az, hogy megkülönböztessék, melyik hangszer magasabb és mélyebb hangú. Ez nem csak a pedagógus által bemutatott hangszerekre korlátozódhat. Beszélhetnek a vonós hangszerek hangjának és méretének különbségeiről, ezen kívül együtt hallgatva a zenét, próbálhatják meg kideríteni, hogy éppen a magasabb vagy a mélyebb hangú hangszer szól-e, például hegedű vagy cselló/nagybőgő (Sapszon, 2013).

**fejlesztési területek:** auditív észlelés, auditív figyelem, auditív differenciáló készség, vizuális figyelem, vizuális észlelés, koncentráció, emlékezet.

## **13. Tánc, mozgás népzene**

A játék során népzene táncol a pedagógus a gyermekekkel úgy, hogy a gyermekek az általa bemutatott lépéseket utánozzák le. Ezt követően a résztvevők lehetőséget kaphatnak arra, hogy saját mozgásformákat alkossanak és megjelenítsenek a hallgatott zenére. A játék célja, hogy ösztönözze a résztvevőket a kreativitásra (Sapszon, 2013).

**fejlesztési területek:** nagymozgások, ritmusérzék, auditív észlelés, auditív figyelem, vizuális észlelés, vizuális figyelem, emlékezet, koncentráció, vizuális emlékezet, mozgáskoordináció.

## **14. Ritmusposta**

A pedagógus egy rövid ritmussort tapsol. Akinek a labdát dobja, ugyanazt ismétli meg. A többi gyermek megfigyeli, hogy sikerült-e helyesen eltapsolni a ritmuspostán kapott üzenetet. Amennyiben nem sikerült, egy másik gyermek segít, ha igen, ő küldi a következő üzenetet a labdával (Antal, 2020).

**fejlesztési területek:** ritmusérzék, auditív észlelés, auditív figyelem, emlékezet, koncentráció, vizuális emlékezet, szem-kéz koordináció.

## **15. Dal felismerése ritmus alapján**

A pedagógus egy olyan dal ritmusát tapsolja, amelyet már ismernek a gyerekek. Feladatuk, hogy kitalálják melyik lehet az? (Antal, 2020)

**fejlesztési területek:** ritmusérzék, auditív észlelés, auditív figyelem, emlékezet, koncentráció, gondolkodás.

### **16. A beszéd, a mozgás, a ritmus koordinálása**

A feladat, hogy eljátszák és elénekeljék az „Esik az eső” című dalt különböző mozgásokkal kísérve (Vassné, 2011).

Esik az eső - az ujjal utánozni, ahogyan az esőcseppek hullanak,  
hajlik a vessző - a két kar a fej felett van, jobbra-balra hajladoznak  
haragszik a katona – csípőre tett kéz, haragos nézéssel,  
mert megszökött a lova – fázósan összehúzzák magukat.  
Ne haragudj, katona – mutatóujjal intenek,  
majd kisüt a napocska – két kézzel nagy kör rajzolása a levegőbe,  
megszárad a lovacska – arc megtörlése.

**fejlesztési területek:** ritmusérzék, mozgáskoordináció, nagymozgások, auditív figyelem, emlékezet, koncentráció, szem-kéz koordináció, éneklési készség, artikuláció, mozgás-beszéd integráció.

### **17. Auditív figyelem, nagymozgás és beszéd koordinálása**

A feladat verstanulással kezdődik. Tapssal kísérve, szótagritmust követve, soronként gyakorolnak. Ezt követően a taps, a járás és a beszéd összehangolás következik szótagritmus szerint. Utána a lassú és gyors ritmust váltakoztatják nagymozgással egybekötve, vagyis járnak és mondják a verset először lassabban, majd gyorsabban (Vassné, 2011).

Egy, kettő, három, négy  
kis őzike, hová mégy?  
-Elég hogyha tudom én?  
tavasz elé futok én!

Egy, kettő, három, négy  
te kis nyuszi, hová mégy?  
-Se erdőbe, se rétre:  
a szép tavasz elébe!

**fejlesztési területek:** ritmusérzék, mozgáskoordináció, nagymozgások, auditív figyelem, emlékezet, koncentráció, szem-kéz koordináció, artikuláció, szókincs, mozgás-beszéd integráció.

### **18. Énekeld a nevedet!**

A játékot kezdő gyermek a labdát gurítja, amikor valakihez odaér, elénekli saját nevét hangosan az általa kitalált dallammal. A többiek megismétlik, majd továbbadják a labdát a következő játékosnak. Így mindenki sorra kerülve énekli el a saját nevét (Molnárné, 2011).

**fejlesztési területek:** nagymozgások, auditív figyelem, emlékezet, koncentráció, szem-kéz koordináció, artikuláció, éneklési készség, szociális kompetencia

### **19. Vers ritmusának reprodukálása**

Az első feladat megtanulni verset. Ezt követően a gyerekek eltapsolják, lekopogják a verset (Vinczéné, 2010).

Se-gít-se-tek, meg-sza-ka-dok,

Se-gít-se-tek, meg-sza-ka-dok,

Se-gít-se-tek, meg-sza-ka-dok,

Se-gít-se-tek, meg-sza-ka-dok!

Ha se-gít-tek, ha nem is,

El-bi-rom én ma-gam is!

Ha se-gít-tek, ha nem is,

El-bí-rom en ma-gam is!

**fejlesztési területek:** auditív figyelem, emlékezet, koncentráció, szem-kéz koordináció, szókincs, ritmusérzék.

### **20. Katonák**

Hallgassátok a zenét és lépkedjétek katonás léptekkel a teremben, tetszőleges irányba haladva! Ha találkoztok valakivel, aki rátok mosolyog, fogjatok vele kezét! (Rápli, 2020).

**fejlesztési területek:** nagymozgások, auditív figyelem, koncentráció, vizuális észlelés, szociális kompetencia, ritmusérzék.

### **21. Vágjunk fát!**

A "Erdő mellett nem jó lakni" című dalt énekelve gyerekek körben állnak és a kezükkel favágó mozdulatokat imitálnak felfelé és lefelé lendítve. Ez a mozdulat kíséri a dal első részét.



Amikor a dal második feléhez érnek, a gyerekek gyorsan szétszélednek, választanak maguknak egy párt. Párban táncolnak a dal ritmusára építve a mozdulatsort (Rápli, 2020).

**fejlesztési területek:** nagymozgások, auditív figyelem, emlékezet, koncentráció, szem-kéz koordináció, artikuláció, éneklési készség, szociális kompetencia, ritmusérzék, mozgás-beszéd integráció

## **22. Szoborjáték**

A szoborjáték lényege, hogy a gyerekek zenehallgatás közben annak ritmusára menetelnek. Amint a tanár váratlanul leállítja a zenét, a gyerekek azonnal mozdulatlan szobrokká válnak (Rápli, 2020).

**fejlesztési területek:** nagymozgások, auditív figyelem, auditív észlelés, koncentráció, szem-kéz koordináció.

## 8. Összegzés és további lehetséges kutatási irányok

A szakdolgozatom célja a zene és az éneklés logopédiai munkába való integrálásának vizsgálata volt. Kutatásom során arra kerestem a választ, hogy milyen módszerekkel és lehetőségekkel gazdagítható a logopédiai terápia a zenei elemek segítségével. Kíváncsi voltam arra, hogy a logopédus szakemberek milyen tapasztalatokkal rendelkeznek a zene, az éneklés és a zenés játékok logopédiai terápiákban történő alkalmazásáról. A kutatási kérdéseimre a válaszokat kvalitatív és kvantitatív módszerekkel kutattam, melyek a kérdőíves módszer és az interjú voltak. Lehetőségem nyílt megismerni az interjú segítségével, hogyan használja fel a zenét a terápiában egy tapasztalt logopédus és milyen előnyös hatásokkal járhat ez a fejlesztés során. A kérdőíves módszer segítségével választ kaptam arra, hogy a logopédus szakemberek mely zenei tevékenységeket részesítik előnyben és melyeket alkalmazzák leggyakrabban a fejlesztés során, valamint arra is, hogy milyen hatásokat, visszajelzéseket és nehézségeket tapasztaltak ezeknek a módszereknek az alkalmazása során.

A zene integrálása a logopédiai fejlesztésbe számos gyakorlaton keresztül valósulhat meg. A foglalkozások elején a zenei tevékenységek ráhangolódásként szolgálhatnak és fokozhatják a résztvevők hangulatát és a terápiával szembeni nyitottságot, míg a foglalkozások végén a relaxációt és a tanultak feldolgozását segítheti elő. A zene és az ének bevonása nem csak a terápiás folyamatot teszi változatosabbá és élvezetesebbé, hanem a beszédképesség fejlesztésében is kulcsszerepet játszik. Az énekes, zenés játékok népszerűek és széles körben alkalmazottak a kérdőívet kitöltő többség körében és fontos szerepet töltenek be a tevékenységeik során. A zenés tevékenységek végzése különösen népszerű a megkésett beszédfejlődés, az artikulációs zavar, valamint a dadogás és hadarás kezelésében. A megkérdezett logopédusok válaszaiból kiderült, hogy hetente többször alkalmazzák a zenés tevékenységeket a munkájuk során és hatékonynak tartják a beszédfejlődés elősegítésére. Az éneklés a legelterjedtebb gyakorlat a logopédiai fejlesztések során, ezt szorosan követik a ritmusgyakorlatok és a zenés-mozgásos játékok, amelyek szintén gyakran alkalmazottak. A zenei tevékenységek fejlesztik a kommunikációs, kognitív és motoros készségeket, ezen kívül motiváló hatásukkal növelik a terápiás foglalkozásokon való részvételt és aktivitást, valamint a feszültségoldó és stresszcsökkentő hatásukkal javítják a terápia hangulatát. Információkat gyűjtöttem a válaszadóktól azokról az esetekről, amikor a zene kiemelkedően hatékony volt a kliensek logopédiai fejlesztésében. A példák rávilágítottak a zene számos előnyére, nemcsak a beszédképesség, hanem a szociális képességek fejlesztése terén is. Bár a zenei elemek bizonyos

esetekben hatékonyan hozzájárulhatnak a fejlődéshez, nem minden esetben tapasztalható pozitív irányú változás a hatásukra. Ez részben azért van, mert a logopédusok nem kizárólag zenés eszközöket használnak, hanem számos más fejlesztési módszert is alkalmaznak munkájuk során. Másrészt a beszéd és nyelv fejlődése nem csak a foglalkozásokon alkalmazott eszközöktől és módszerektől függ, hanem a fejlesztések rendszerességétől, a kliensek aktív részvételétől és az otthoni gyakorlástól is. Bár a zenés tevékenységek önmagukban nem garantálják a fejlődést, jelentős mértékben hozzájárulnak a teljes fejlesztési folyamathoz és segíthetnek a kívánt eredmények elérésében. A zenei tevékenységek alkalmazása során a logopédusok számos kihívással szembesülhetnek. A többségük pozitívan értékeli ezeket a módszereket és szerves részüket képezik a munkájuknak, néhányuknak nehézségeket okozhat a megfelelő tevékenység kiválasztása különösen nagyobb csoportok esetében. Ezen kívül a terápiás helyiségek kis mérete korlátozhatja az énekes-mozgásos játékok lebonyolítását. A logopédusok kisebb része saját zenei képességeit és énekhangját is hátráltató tényezőnek tartja a zenés tevékenységek végrehajtáshoz. Az zenéléshez használható eszközök magas ára, mérete és a tárolásuk vagy szállításuk bonyolultsága különösen az utazó logopédiai ellátásban dolgozó szakemberek számára jelenthet problémát. Előfordulhat, hogy egyes kliensek nem szeretnek énekelni vagy egyéb zenés aktivitásokban résztvenni. A logopédiai terápia alapvető elve, hogy a szakember minden esetben szem előtt tartja a kliens érdeklődési körét, igényeit és képességeit, így biztosítva a terápia hatékonyságát. A legtöbb gyermektől azonban pozitív visszajelzést kapnak a logopédusok, ami azt jelzi, hogy a zenei tevékenységek általánosságban kedvező fogadtatásra találnak és ezáltal hatékonyan hozzájárulnak a fejlesztési folyamathoz. A megkérdezett logopédusok többsége nem vett részt olyan továbbképzésen, amely a zene logopédiai alkalmazásával foglalkozott, csak egy kisebb csoport részesült ilyen képzésben. Ezt követően érdemes lett volna megkérdezni még, hogy miért nem vettek részt eddig ilyen témájú képzéseken, esetleg mi akadályozta őket abban, hogy részt vegyenek ezen a területen szervezett továbbképzéseken. Amennyiben a kérdőívemben egy ezzel kapcsolatos kérdést feltettem volna, pontosabb információkkal rendelkeznék ezen akadályok okairól. A megkérdezett válaszadók többsége szeretne a jövőben továbbképzéseken részt venni a zene logopédiai alkalmazásának témájában, ami azt jelzi, hogy nagy az érdeklődés a szakmai tudás bővítésére ezen a területen. Hasznos lett volna feltenni egy kérdést ezzel kapcsolatban a kérdőívben, hogy megtudjuk, mi motiválja őket a tanulásra ezen a területen vagy miért nem szeretnének részt venni továbbképzéseken. A logopédusok tapasztalatai alátámasztják, hogy a

zene, különösen az éneklés, jelentős fejlesztő hatással bír, amely nemcsak a kliensek számára nyújt előnyöket, hanem a logopédusok eszköztárát is gazdagítja. Az interjúk és a kérdőívek adatai egyaránt bizonyítják, hogy a zenét bátran és hatékonyan lehet alkalmazni a logopédiai gyakorlatban. Az általam összeállított zenés játékok gyűjteménye különböző sokszínű tevékenységet tartalmaz, amelyek a logopédiai terápiában alkalmazhatóak. A gyakorlatok között szerepel a hangszerek hangjainak felismerése, ritmusgyakorlatok, az éneklés különböző formái, valamint a mozgással kombinált feladatok. Ezek a játékok szórakoztató módon segítenek a fejlesztésben. A gyűjtemény széleskörű lehetőségeket kínál a logopédusok számára, hogy hatékonyan és kreatívan integrálják a zenét a terápiás munkájukba.

A “Látható hangok” program, mely dr. Antal-Lundström Ilona nevéhez köthető, a kommunikációs kompetencia fejlesztését célozza a zene segítségével és az alapja, hogy a hang mind a nyelvi, mind a zenei kommunikációnak az alapkövét képezi. Látva a logopédiai fejlesztés és a program céljai közötti párhuzamot, kutatási irányt képezhet a továbbiakban, hogy a program, hogyan egészítheti ki a logopédiai terápiát.

A szakdolgozat lezárásának dátuma: 2024.04.21.

## 9. Irodalomjegyzék

1. Antal A., Balásy R., Baricz E., Cerghedi A., Gergely A., Jakab E., Kacsó E., Kocsis Cs., Szilágyi R., Varga E., Bartók É. (szerk.) (2020): Logopédiai Módszertani Útmutató Óvónőknek. Marosvásárhely.
2. Asztalos A. (2015): Az éneklési képesség fejlődése és vizsgálata. In: *Parlando: Zenepedagógiai Folyóirat*, 57 (5)
3. Asztalos A. (2022) Az éneklés pszichológiai hatásai. In: Dombi Józsefné és Maczelka Noémi (szerk): „Liszt 210” Tanulmánykötet Szeged. SZTE JGYPK Művészeti Intézet Ének-zene Tanszék 108-116.
4. Bácsi J., Bagi B. (2022) Beszédfejlesztés komplex fejlesztési keretben In: Karlovitz J. T. (szerk.): Szakmódszertani és más pedagógiai tanulmányok SZTE Juhász Gyula Általános Iskola, SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Szeged 236-246.
5. Balás E. (1990): A dadogás komplex művészeti terápiás programja. Budapest.
6. Bittera Tiborné – Dr. Juhász Ágnes (1997): Megkésett és akadályozott beszédfejlődés terápiája. 2. átdolgozott kiadás. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó
7. Dombi Józsefné Kemény, E., & Varjasi, G. (2019). A zenepedagógia új eredményei.
8. Fischer S. (1966): A beszéd művészete. Budapest
9. Forrai K. (1974): Ének az óvodában. Budapest.
10. Gembris H. (2006): The development of musical abilities. In: R. Colwell (szerk.): *MENC handbook of musical cognition*. Oxford University Press, New York
11. Groß, W., Linden, U., és Ostermann, T. (2010) Effects of music therapy in the treatment of children with delayed speech development-results of a pilot study. *BMC complementary and alternative medicine*, 10, 1-10. <https://link.springer.com/article/10.1186/1472-6882-10-39h,380>, 108-122. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378595518301783> (utolsó letöltés: 2024.03.01)
12. Hornichné L. J. S. (szerk.) (2017): *Differenciált feladatbank*. Székesfehérvári Tankerületi Központ.
13. Janurik. M., Antal-Lundström I., Józsa K. (2018): A zenei hallás korai fejlesztésének szerepe a beszédészlelés fejlődésében. In: *Gyermeknevelés–online tudományos folyóirat*. 2018/2

14. Kelemen J. (2018): Ének-Zene Tantárgy Pedagógia. Eger.
15. Kenesei, K. (2017): A művészeti terápia eszközei a logopédiai terápiában. AZ ANYANYELVI NEVELÉSBEN 3., 96.
16. Kisé T.E., Sándor L. (2020): Módszertani segédlet a pöszeség javításához. Szeged.
17. Marton I., Barta Á., Rédainé K. N. (2020): Segítő Kezek. Szolnok.
18. Molnárné B. R. (2011): A dadogás komplex művészetterápiás programjának hatékonyságvizsgálata. In: Fejlődés Pedagógia 22. évf. 3. sz., 37-41.
19. Montágh I., Montághné R. N., Vinczéné B. E. (2018): Gyakori beszédhibák a gyermekkorban. Budapest.
20. Pethó V., Mucsi G. és Surján N. (2018) Zene – ritmus – játék. A ritmikai fejlesztés lehetőségei, kérdései első osztályban Szegedi Tudományegyetem, Zeneművészeti Kar – Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola – Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola Zenei nevelés gyermekkorban, 2. 119-131
21. Rápli Gy. (2020): Ének-zene 1. - Az általános iskola 1. évfolyama számára. Budapest.
22. Sapszon B. (2013): Játék a zenével. Budapest.
23. Szabó M. (2015): Az énektanítás módszertana. Győr.
24. Thompson, W. F., Schellenberg, E. G., & Husain, G. (2004). Decoding speech prosody: Do music lessons help? *Emotion*, 4(1), 46–64.
25. Ványi Á., Róth M. (2008): Sérülésspecifikus eszköztár beszédfoгыatékos gyermekek, tanulók együttneveléséhez. Budapest.
26. Vassné dr. K. E. (2011): A hadarás. Budapest.
27. Vinczéné B. E. (2010): Én is tudok beszélni 2. Budapest.

## 10. Mellékletek

### 10.1. Kérdőív

1. Az Ön neme?

-Nő

-Férfi

2. Az Ön életkora ?

-25 év alatti

-26-30 év

-31-35 év

-36-40 év

-41-45 év

-46-50 év

-51-60 év

3. Az Ön lakhelye?

-Főváros

-Nagyváros

-Kisváros

-Község/Falu

4. Mennyi ideje dolgozik logopédusként?

- 1-3 év

- 3-5 év

- 5-10 év

- Több mint 10 év

5. Milyen korosztályokkal dolgozik leggyakrabban?

-0-3 éves kor

-3-6 éves kor

-6-18 éves kor

1. Ön beépíti a logopédiai terápiába a zenét, éneklést, zenés játékokat?

- Igen, rendszeresen
- Néha, ha alkalmasnak tartom
- Nem alkalmazom ezeket a módszereket

2. Mely beszédzavarok terápiájába építi be a zenét, éneklést, zenés játékokat?

- Artikulációs zavar
- Megkésett/ akadályozott beszéd-és nyelvi fejlődés
- Dadogás
- Hadarás
- Egyéb

3. Milyen gyakran alkalmaz zenét, éneklést, zenés játékokat a terápiás munkájában?

- Minden foglalkozás alkalmával
- Hetente többször
- Hetente egyszer
- Ritkábban, mint hetente egyszer
- Soha

4. A zenei aktivitások mely formáját alkalmazza leggyakrabban a fejlesztés során?

- Ritmusgyakorlatok
- Éneklés
- Hangszeres játékok
- Zenés mozgásos játékok
- Zenehallgatás
- Egyéb

1. Milyen előnyöket lát a zenei tevékenységek alkalmazásában a logopédiai terápiában?

- Nyitott szöveges válasz lehetősége.

2. Van-e olyan konkrét eset vagy példa, amikor a zene, az éneklés, zenés játékok különösen hatékonyak bizonyultak?



- Nyitott szöveges válasz lehetősége.

3. Tapasztalt-e bármilyen kihívást a zenéi tevékenységek alkalmazásával kapcsolatban?

- Nyitott szöveges válasz lehetősége.

1. Hogyan értékeli a zene az éneklés, zenés játékok hatását a beszéd- és nyelvi készségek fejlődésére?

- Jelentős javulást tapasztaltam a beszéd- és nyelvi készségek terén.

- Némi javulást tapasztaltam a beszéd- és nyelvi készségek terén.

- Nem tapasztaltam jelentős változást a beszéd- és nyelvi készségek fejlődésében.

- Úgy gondolom, hogy a zenés játékok hatása nem segítette elő a beszéd- és nyelvi készségek fejlődését.

2. Milyen visszajelzéseket kap a gyermekektől a zenei aktivitásokkal kapcsolatban?

- Nagyon pozitív visszajelzések

- Pozitív visszajelzések

- Vegyes visszajelzések

- Negatív visszajelzések

- Nem kapok visszajelzést

1. Részt vett-e már olyan továbbképzésen vagy workshopon, amely a zene logopédiai alkalmazására összpontosított?

- Igen

- Nem

2. Szeretne-e a jövőben többet tanulni vagy több képzést kapni a zene logopédiai alkalmazásáról?

- Igen

- Nem

1. Van-e valami egyéb megjegyzése vagy tapasztalata, amit szeretne megosztani a zene logopédiai alkalmazásával kapcsolatban?

- Nyitott szöveges válasz lehetősége

A kérdőív linkje: <https://docs.google.com/forms/d/186-edyu8lBg969Sk1JUgo6J4IdMvvQBvdMiXEqM8eoc/edit> (Letöltés ideje: 2024.04.19.)

## **10.2. Interjú szövege**

### **1. Miért választotta a logopédusi pályát?**

Egészen világos volt már óvodáskoromban is, hogy segíteni akarok másoknak. Felkaroltam, segítettem a kisebbeket, a nálam jóval fiatalabb unokatestvéreimmel foglalkoztam már gyermekként is. Vagyis a segíteni akarás és a szociális érzékenységem egész korán megmutatkozott. Gimnázium utolsó évében volt egy nagy dilemmám a továbbtanulást nézve. A pedagógia és az egészségügy között billegtem. Végül édesanyám és nővérem javaslatára választottam a pedagógiát. A gyógypedagógia pedig az a metszet, ami egyszerre egészségügy és pedagógia és persze még sok más is, de azt éreztem, ezzel és ebben lehetek a legnagyobb hasznára az embereknek.

### **2. Mióta dolgozik logopédusként?**

Ez a 11. tanévelem.

### **3. Hol dolgozik jelenleg?**

Jelenleg egy EGYMI utazó logopédiai hálózatában dolgozom. Három általános iskola és két gimnázium tartozik hozzám. Olyan Sajátos nevelési igényű gyermekeket fejlesztek, akik integráltan, többségi iskolába járnak. Sokan, sokféle problémával. Tartok artikulációs zavar terápiát, nyelvi zavar terápiáját, komplex nyelvi fejlesztést, diszlexia reedukációt és dadogás terápiát. Korábban, négy éven keresztül egy többségi óvoda logopédusa voltam. Ott egészen más feladataim voltak. Megkésett beszéd terápiája, beszédpercepciós fejlesztések és persze sok-sok artikulációs terápia.

### **4. Mi inspirálta Önt az éneklés terén? Volt olyan pedagógus az életében, aki nagy hatással volt Önre?**

Általános iskolában volt egy remek énektanárom, aki egyben az osztályfőnököm is volt. Ő karolt fel először, Ő volt az, aki először mondta nekem, hogy érdemes lenne ezzel komolyabban foglalkoznom. Külön gyakorolt velem órák után, versenyekre készített fel, majd 3-4 alkalommal résztvettem megyei szintű népdaléneklő versenyeken. Az ő véleménye nagyon fontos volt akkor nekem. Ez volt az, ami inspirált.

## **5. Mikor kapcsolódott össze a zene és a logopédia az életében?**

Már az egyetemi éveim alatt. A gyakorlatok alkalmával figyeltem meg mentor pedagógusaimnál, ahogyan alkalmazzák a zenét a foglalkozásokon, ami felettébb érdekesnek bizonyult számomra. Így mikor tanításra került a sor, rövidebb mondókákkal vagy egyszerűbb gyermekdalokkal igyekeztem én is kicsit színesíteni a terápiás órákat. Az éneklés jó kapcsolódási lehetőséget adott az óvodás és a kisiskolás korosztályhoz. A foglalkozások elején artikulációs ügyesítő feladatként szolgált, de remek feszültségoldó és kapcsolatteremtő is a közös éneklés.

## **6. Miért gondolja, hogy a zene és az éneklés segítheti a terápia hatékonyságát?**

Úgy vélem, a zene és az éneklés egyfajta univerzális nyelvet képvisel, amelyen keresztül minden korosztály és bármely kulturális háttérrel rendelkező ember képes kommunikálni és kapcsolódni. A csoportos éneklés és zenei tevékenységek elősegítik a szociális interakciókat, önbizalmat építenek. Fontosnak tartom az artikuláció fejlesztéséhez, nyelvi készségek, figyelem és ritmus fejlesztéséhez, illetve az auditív ingerek feldolgozásának fejlesztéséhez.

## **7. Mely terápiás területeken alkalmazza a zenét leginkább, és miért érzi hatékonynak ezen a területen?**

Igyekszem az összes terápiába beépíteni, a mérték az, ami eltérő. A dadogásterápia része az ének, az elejétől kezdve a végéig. Kezdve a lazítógyakorlattal, hangringatással a dúdoló feladatokkal, ritmusgyakorlatokkal, és a beszéd zenei elemeinek gyakorlásával, int például a beszédritmus, hangsúly, hanglejtés, hangerő. Az óvodában a megkésett beszéd terápiájában, illetve a beszédindítás során alkalmaztam legtöbbször. Gyakori volt az a 2,5-3 éves gyermek, aki úgy érkezett az óvodába, hogy a beszéde nagyfokú elmaradást mutatott a korosztályi normától. Ezeket a gyermekeket a gyermekdalok, mondókák segítségével lehet a legjobban bevonni a terápiába. Eleinte csak hallgatják, majd mozognak rá, formálják a hangokat az ajkaikkal majd velem együtt énekelnek. Minden esetben társítok mellé mozgást, cselekvéssort, amely a szenzoros integrációs terápiából merített elem. Az ének és mozgás padon, hintában, billenő lapon, kúszás/mászás közben.

## **8. A dalokat a gyermekhez választja vagy a terápiához?**

Természetesen mindkettőt figyelembe kell venni. Beszédindításon egészen kis gyermekekkel voltam, emiatt Forrai Katalin könyvei voltak a legjobbak a korosztály számára. Az Ének a bölcsődében és Ének az óvodában kötetekből szemezgettem. Nagy segítséget ad, hiszen a legtöbb játékhoz tartozik játékleírás. A megkésett beszéd terápiája 3-4-5 éves gyermekek terápiája, így számukra az Ének az óvodában kötet, vagy a Törzsök Béla által írt Zenehallgatás az óvodában

kötetből választottam egyszerűbb, kis hangterjedelmű népdalokat. A dadogás terápiát jelenleg a két gimnáziumban tanuló diákomnak tartok. Ők már szinte felnőtt férfiak. Nagy szerencsém van velük, mert nagyon szívesen énekelnek. A hangringatás, hangmagasság-változtatás, hangerőgyakorlatok és a népdalok éneklése sem okoz nekik problémát. A népdalokat többnyire Gróh Ilona Ringató könyveiből veszem, vagy a Fölszállott a páva énekeskönyvből.

### **9. Hol ér el a legtöbb fejlődést vele?**

A dadogás és a beszédindítás területein a leglátványosabb. A dadogás terápia során az éneklés nagyon jó lazítójáték, illetve önbizalomerősítő is, hiszen a gyermek az éneklés alatt egyáltalán nem dadog. Ez egy olyan erős pozitív visszacsatolás a gyermek számára, ami nem csak az énképet erősíti, de magabiztosságot is ad. És az a legfontosabb, amit egy dadogónak (ritmus jó hatással a dadogásra-szakirodalomból vmit) adnunk kell. Ebben segít tehát az éneklés. A beszédindítás területén pedig ahogy már azt említettem, az énekek által a beszéd és az anyanyelv megszerettetése a legfontosabb és a közlésvágy kiváltása, amire az ének tökéletesen alkalmas. Ez egy olyan jó közös élmény a gyermekkel, amihez ő maga is szívesen csatlakozna, így vesszük rá őt a beszédre az éneklés által.

### **10. Mennyire bevonhatóak a gyermekek? Szívesen énekelnek?**

Elmondható, hogy a kisebb gyermekek közül szinte mindenki szeret énekelni. Az óvodás és a kisiskolás korosztály még nagyon fesztelenül viselkedik, így az éneklés nagyon őszinte és ösztönös náluk. Az idősebb korosztályból viszont előfordult már egy esetben, hogy egy 18 éves dadogó fiút nem bírtam éneklésre bírni. Természetesen erőltetni nem lehet, így más eszközöket kellett bevetnem a terápia során.

### 10.3. Eredetiség nyilatkozat

#### NYILATKOZAT

##### a szakdolgozat nyilvános hozzáféréseről és eredetiségéről

A hallgató neve: SZTANKÓ LILI ANNA  
A Hallgató Neptun kódja: BSMNOT  
A dolgozat címe: ZENÉS JÁTÉKOK BEÉPÍTÉSE A GYÓGYPEDAGÓGIAI MUNKÁBA  
A LOGOPÉDIAI MUNKA ÖSSZEKAPCSOLÁSA A ZENEI TEVÉKENYSÉGEKKEL  
A megjelenés éve: 2024  
A konzulens intézetének neve: NEVELÉSTUDOMÁNYI INTÉZET  
A konzulens tanszékének a neve: SZAKDIDAKTIKAI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: KAPOSVÁR, 2024 év 04. hó 21. nap

Sztankó Lili Anna  
Hallgató aláírása

## 10.4. Konzultációs nyilatkozat

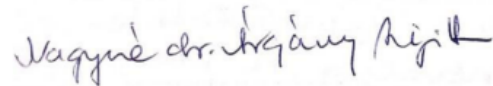
### NYILATKOZAT

Sztankó Lili Anna (hallgató Neptun azonosítója: BSMN0T) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom<sup>1</sup>.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem<sup>\*2</sup>

Kelt: Kaposvár, 2024. 04. 21.



belső konzulens